

บทที่ ๒

จริยศาสตร์ของสำนักอรรถนิยมในปรัชญาตะวันตก

๒.๑ ความหมายและประเภทของอรรถนิยม

อรรถนิยม หรืออรรถตานิยม (Egoism) มีความหมายกว้าง ๆ อยู่ ๓ ทาง^๑ อย่างแรก คือ ใน คำนอภิปรัชญา(Metaphysics) หมายถึง ทรรกณะที่ถือว่า มีอรรถตา (Ego) คือมีองค์ประกอบหนึ่งของ มนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งเที่ยงแท้ถาวร ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรับรู้ และแสดงปัจเจกภาพของแต่ละคน ความหมายของคำว่า อรรถตา(ตัวตน) ที่ใช้กันในวงการอภิปรัชญามีอยู่หลายนัย วิทย์ วิศทเวทย์ ได้ ประมวลไว้เป็น ๓ ประการ คือ^๒

- ประการแรก ตัวตน หมายถึง ศูนย์กลางของความเปลี่ยนแปลง หรือการแปรสภาพ และเป็นหลักแห่งการคงเดิม . . .
- ประการที่สอง เมื่อนักปรัชญาพูดถึงตัวตนเขาอาจหมายถึงศูนย์รวมของคุณสมบัติทั้งหลายของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง . . .
- ประการที่สาม คำว่า ตัวตน เมื่อใช้ในอภิปรัชญา หมายถึงสิ่งที่มิได้อยู่โดยตัวเองมิได้กำเนิดมาจากอะไร แต่มีอยู่และเป็นมาอย่างนั้นโดยตัวเอง ตัวตนโดยนัยนี้ จึงเป็นสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง . . .

อย่างที่สอง คือ อรรถนิยมทางด้านจริยศาสตร์(Ethics) ซึ่งกล่าวโดยทั่วไป ได้แก่ ทรรกณะที่ถือว่า มนุษย์เราควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว หรือ คนเราควรเห็นแก่ตัว กล่าวคือ สอนให้ คนเห็นแก่ตัว รักตัวเองเกินขอบเขต และหมกหมุ่นอยู่แต่กับเรื่องตัวเอง โดยการเอา ความรู้ ประสพการณ์ วิธีการ ประเพณี และความเชื่อของตัวเองมาอ้างอิงจนเกินขอบเขต และถือว่า จุดหมายของชีวิต คือ การเสพสุขส่วนตัว การบำรุงบำเรอตัวเอง (gratification of the self)

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๒), หน้า ๓๓.

^๒ วิทย์ วิศทเวทย์, อรรถตาในพุทธปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: พิพิธวิทยา, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗-๒๗.

อย่างที่สาม คือ อคตินิยมทางจิตวิทยา (Psychological Egoism) หมายถึง ทรรศนะที่ถือว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำการต่าง ๆ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์กระทำการต่าง ๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว หรือ ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์แสวงหา เพราะถือว่า โดยธรรมชาตินั้นมนุษย์เห็นแก่ตัว (selfish) เสาะแสวงหาตัวเอง (self-seeking) เห็นแก่ประโยชน์ตน (self-interested) และรักตัวเอง (self-loving creatures)^๓ ที่กล่าวมานี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นความหมายของอคตินิยมแบบอ่อน (weak forms of egoism) ส่วนอคตินิยมแบบเข้มข้น (strong forms of egoism) คือ ทรรศนะที่ถือว่า ทุกการกระทำของมนุษย์ทุกคนล้วนแต่เป็นไปเพื่อก่อประโยชน์แก่ตนเองทั้งนั้น แม้การกระทำนั้นจะดูเหมือนว่าเห็นแก่ผู้อื่นก็ตาม^๔ คำกล่าวเหล่านี้ เป็นข้อความที่ระบุข้อเท็จจริง (fact) คือ เป็นการพูดถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่า มนุษย์ทำอะไร หรือเป็น (is) อย่างไร เพราะวิชาจิตวิทยาศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ว่า จริงหรือเท็จ โดยวิธีการ ๒ อย่าง อย่างแรก โดยการทดสอบ สอบถามแต่ละคนดูว่า ที่เขาทำสิ่งนี้หรือสิ่งนั้นเขามุ่งหวังอะไร อะไรเป็นแรงจูงใจให้เขาทำสิ่งนี้ ผลประโยชน์ส่วนตัวหรืออย่างอื่น และอีกอย่างหนึ่ง โดยการสังเกตพฤติกรรมของแต่ละคนเหล่านั้นว่า สอดคล้องกับข้อความที่กล่าวมาหรือไม่ ถ้าผลการทดสอบตรงกับที่พูดมันก็จริง ถ้าไม่ตรงมันก็เท็จ อคตินิยมนี้ มีความเห็นแตกต่างกันโดยสิ้นเชิงกับอีกแนวความคิดหนึ่ง นั่นคือ ปรักตนิยม (Altruism)

ปรักตนิยม คือ ทรรศนะที่สอนให้ละความเห็นแก่ตัวให้มีความรักความเมตตา ต่อเพื่อนมนุษย์และอุทิศตน เพื่อความผาสุกของประชาชนและสังคม โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ตน นั่นคือเป็นการปฏิเสธตัวเองหรือละทิ้งตนเอง (self-abnegation) ปรักตนิยมแนวนี้ สัมพันธ์กับมโนทัศน์เรื่องการยอมตายหรือถูกทรมาน (the concept of martyrdom) ส่วนอีกแนวหนึ่งเห็นว่า การเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง เป็นเพียงแนวทาง ที่จะก่อประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นเท่านั้น อย่างหลังนี้ สัมพันธ์กับมโนทัศน์เรื่องการเห็นแก่ประโยชน์ตนอย่างมีความฉลาด (the concept of enlightend self-interest)^๕

ในที่นี้ จะไม่พิจารณาเนื้อหาทางอภิปรายของอคตินิยมโดยละเอียด แต่จะมุ่งศึกษาเนื้อหาทางจริยศาสตร์เป็นหลัก ซึ่งเนื้อหาในส่วนนี้มีความสัมพันธ์กับในด้านจิตวิทยาอยู่บ้างดังจะเห็นต่อไป เราจะเริ่มด้วยการศึกษาความหมายและประเภทของอคตินิยมทางจริยศาสตร์ ดังต่อไปนี้

^๓ Peter A. Angeles, *Dictionary of Philosophy* (New York: Harper&Row, 1981), p. 71.

^๔ Ibid.

^๕ Ibid, p. 7.

กล่าวอีกนัยหนึ่ง อุดมคติทางจริยศาสตร์ (Ethical Egoism) หมายถึง ทรรศนะที่ถือว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นเป็นสิ่งที่บุคคลพึงแสวงหา^๖ ชาวอุดมคติทางจริยศาสตร์เห็นว่า มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว^๗ นี้มิใช่การพูดเรื่องข้อเท็จจริง เพราะมิได้กล่าวว่า โดยทั่วไปมนุษย์ทำอะไร แต่กล่าวว่า เขาควร (ought) ทำอะไร มิได้บอกว่า อะไรเป็นแรงจูงใจให้มนุษย์กระทำการต่าง ๆ แต่บอกว่า อะไรเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหา และเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนาของมนุษย์ ทรรศนะนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีปฏิบัติฐาน (normative theory)^๘ เพราะพูดถึงเรื่องคุณค่า (value) ว่า อะไรควร อะไรไม่ควร อะไรดี อะไรชั่ว เป็นต้น ในกรณีนี้ก็ถือว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวมีค่าสูงสุด หรือ การเห็นแก่ตัวเป็นความดีสูงสุด เทย์เลอร์ (Taylor) ได้แบ่งย่อยอุดมคติทางจริยศาสตร์ออกเป็น ๓ คือ^๙

๑. อุดมคติทางจริยศาสตร์แบบสากล (universal ethical egoism) ได้แก่ ชาวอุดมคติที่ถือว่า มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

๒. อุดมคติทางจริยศาสตร์แบบปัจเจก (individual ethical egoism) ได้แก่ ชาวอุดมคติที่ถือว่า มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยมีผู้ชี้แนะว่า แต่ละคนควรที่จะแสวงหาด้วยวิธีการใด

๓. อุดมคติทางจริยศาสตร์แบบส่วนบุคคล (personal ethical egoism) ได้แก่ ชาวอุดมคติที่ถือว่า ฉันควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ทั้งนี้โดยไม่สนใจใยดีว่า มีใครคนใดประพฤติปฏิบัติทำนองนี้หรือไม่ นอกจากนี้ ยังไม่เคยชี้แนะให้ใครคนใดรู้ว่า ควรแสวงหาอะไรอีกด้วย

เพื่อให้มองเห็นภาพของอุดมคติทางจริยศาสตร์ชัดเจนขึ้น ผู้วิจัยขออธิบายโดยโยงไปถึงอุดมคติทางจิตวิทยาด้วย จากความหมายของอุดมคติทางจิตวิทยาที่ให้ไว้ในตอนต้น เราจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของข้อเท็จจริง ส่วนอุดมคติทางจริยศาสตร์เป็นเรื่องคุณค่า คึงข้อความที่แสดงถึงความแตกต่างของเรื่องนี้ คือ^{๑๐}

^๖ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย, หน้า ๓๓.

^๗ Paul W. Taylor, ed., Problem of Moral Philosophy (California: Dickenson, 1968), p. 97.

^๘ Ibid., p. 88.

^๙ Ibid.

^{๑๐} ดัดแปลงจาก วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๒), หน้า ๔๔.

- (๑) มนุษย์ทุกคนในการกระทำทุกอย่างต่างก็แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น
- (๒) มนุษย์ควรแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น

ผู้ที่เชื่อ (๑) เป็นชาวอิตินิยมทางจิตวิทยา ผู้ที่เชื่อ (๒) เป็นชาวอิตินิยมทางจริยศาสตร์ คนที่เชื่อ (๑) มักจะเห็นพ้องกับ (๒) ด้วย แต่ก็ไม่จำเป็นเสมอไป ชาวอิตินิยมส่วนมากเชื่อ (๑) และเห็นพ้องกับ (๒) ด้วย คือ เขาเป็นอิตินิยมเต็มตัว และโดยทั่วไป การยอมรับข้อเท็จจริงทางจิตวิทยาที่ว่า คนเราต่างก็แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว ก็มักเป็นเหตุผลที่ทำให้เขามีความเห็น ว่า ผลประโยชน์ส่วนตัว เป็นสิ่งที่มีค่าที่สุด คีที่สุด และน่าพึงปรารถนาที่สุดสำหรับมนุษย์

ข้อที่ว่า อิตินิยมทางจริยศาสตร์แบ่งย่อยออกเป็น ๓ อย่างนั้น ก็มีเพียงอย่างแรกเท่านั้น ที่ปรากฏเด่นชัด โดยนักปรัชญาตั้งแต่สมัยกรีก คือ เอพิคคิวรัส (Epicurus) และนักปรัชญาสมัยใหม่ คือ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) ต่างก็มีทัศนะเช่นนี้^{๑๑} ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

แต่ก่อนที่เราจะเข้าสู่เนื้อหาแนวความคิดของนักปรัชญาดังกล่าวมา ควรที่จะมีความเข้าใจเสียก่อนว่า ปัญหาเรื่องความเห็นแก่ตัว (Egoism) เป็นปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นพื้นฐานของสำนักปรัชญาหลายสำนัก เมื่อเราบอกว่า โดยข้อเท็จจริงแล้ว มนุษย์เห็นแก่ตัว มนุษย์ไม่เคยทำอะไรนอกจากเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเอง หลักจริยศาสตร์ของหลายสำนัก เป็นต้นว่า สำนักประโยชน์นิยม (Utilitarianism) จะต้องพังลงทันที เพราะเป็นทรรศนะที่ตรงกันข้ามกับอิตินิยม

สำหรับความหมายของคำว่า ความเห็นแก่ตัวนี้ วิทีย์ วิศทเวทย์ ได้วิเคราะห์ไว้ว่า ความเห็นแก่ตัวนั้นเป็นลักษณะอย่างหนึ่ง มันเป็นได้ทั้งลักษณะของบุคคล และลักษณะของการกระทำ ส่วนการกระทำอันใดที่จะเป็นการเห็นแก่ตัวหรือไม่ ก็ให้พิจารณาจากเจตนา คือ ความจงใจในการกระทำ และผลที่ตามมาประกอบกัน แต่ทั้งนี้ให้ถือเอาเจตนาเป็นหลักโดยแบ่งเจตนาในการกระทำของมนุษย์ออกเป็น ๖ ประการ คือ^{๑๒}

- (๑) เจตนาที่จะให้ตนเองได้ประโยชน์ แม้ว่าจะเป็นโทษแก่ผู้อื่นก็ทำ ถ้าหากจำเป็น ในกรณีที่ตนจะได้ประโยชน์
- (๒) เจตนาที่จะให้เป็นโทษแก่ผู้อื่น โดยที่ตนเองไม่หวังจะได้ประโยชน์อะไร
- (๓) เจตนาที่จะให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ แต่ทั้งนี้ก็เพียงเพราะว่า เป็นหนทางที่จะทำให้ตน

^{๑๑} Paul W. Taylor, ed., *Problem of Moral Philosophy*, p. 4.

^{๑๒} วิทีย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, หน้า ๑๖.

เองได้ประโยชน์ (ไม่โดยตรงก็โดยอ้อม)

- (๔) เจตนาที่จะให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ โดยไม่คำนึงว่า คนจะได้ประโยชน์หรือไม่
- (๕) ไม่มีเจตนาที่จะให้ผู้อื่นได้ประโยชน์ โดยที่รู้ว่า เป็นโทษแก่ตนเอง
- (๖) ไม่มีเจตนาที่จะให้ประโยชน์หรือโทษ ไม่ว่าจะแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ที่กระทำเพราะถือว่าเป็นหน้าที่ หรือเป็นไปตามหลักการ หรืออุคมการณ์ หรือเป็นความรับผิดชอบของตน

เจตนาที่หวังประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง หรือหวังก่อทุกข์โทษแก่บุคคลอื่น ถือว่าเป็นเจตนาที่ก่อให้เกิดการกระทำที่เห็นแก่ตัว ดังนั้น การกระทำที่เกิดจากเจตนา (๑) (๒) หรือ (๓) จึงเป็นการกระทำที่เห็นแก่ตัว และบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าว ก็เรียกว่า เป็นคนเห็นแก่ตัว ส่วนการกระทำที่เกิดจาก (๔) (๕) หรือ (๖) เป็นการกระทำที่ ไม่เห็นแก่ตัว เพราะมิได้เกิดจากผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง แต่มุ่งหวังประโยชน์สุขเพื่อผู้อื่น หรือไม่ก็เป็นเพียงการทำตามหน้าที่เท่านั้น

คั้งที่ได้กล่าวมาในตอนต้นว่า ชาวอิตินิยมเชื่อในพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวของมนุษย์ กล่าวคือ เชื่อว่า การกระทำทุกอันของมนุษย์ทุกคนล้วนแต่เป็นไปเพื่อก่อประโยชน์ให้แก่ตนเองทั้งสิ้น คำว่า “ประโยชน์” ในที่นี้สื่อความ (imply) ถึง “ความสุข” นั่นก็หมายความว่า เป็นความสุขส่วนตัว แต่จะเน้นที่ความสุขทางกาย หรือทางใจนั้น เป็นประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอต่อไป เพราะเป็นแนวความคิดของนักปรัชญาสำนักนี้ ในที่นี้ อาจกล่าวได้ว่า อิตินิยมโดยนัยหนึ่งก็คือ สุขนิยมส่วนตัว หรือปัจเจกสุขนิยม (Egoistic or Individualistic Hedonism) นั่นเอง ซึ่งจะได้กล่าวถึงแนวความคิดของนักปรัชญาสำนักนี้ต่อไป เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตอบปัญหาที่ว่า พุทธจริยศาสตร์เถรวาทเป็นอิตินิยมหรือไม่ ?

๒.๒ ทรรศนะทางจริยศาสตร์แบบอิตินิยมของเอพิคิวรัส (Epicurus)

เอพิคิวรัส (Epicurus: ๓๔๑-๒๗๐ ก่อน ค.ศ.) เป็นนักคิดชาวกรีกที่เป็นที่รู้จักกันดีในโลกตะวันตกคนหนึ่ง เป็นเจ้าของลัทธิเอพิคิวเรียน (Epicureanism) ซึ่งเป็นคู่แข่งของเซโน (Zeno: ๓๕๖-๒๔๖ ก่อน ค.ศ.) เจ้าของลัทธิสโตอิก (Stoicism) สองสำนักนี้มีแนวความคิดคำสอนที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง สำนักแรกจัดอยู่ในกลุ่มสุขนิยมส่วนตัว (Egoistic Hedonism) คือ เห็นว่า มนุษย์ควรแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองมากที่สุด สำนักหลังจัดอยู่ในกลุ่มอสุขนิยม (Non-Hedonism) ซึ่งถือว่าการใช้ชีวิตมีความสุข แต่เห็นว่า ความสงบของจิต และการหลุดพ้นจากความต้องการเป็นสิ่งดีที่สุด แต่ก็ไม่ได้แนะนำให้มนุษย์ออกไปอยู่ป่า และก็มิได้สอนให้คนหนีสังคม แต่สอนให้คนรับภาระช่วยเหลือผู้อื่น ตามความสามารถของตน กล่าวอีกนัยหนึ่ง สำนักแรกถือเอาบุคคลเป็นสิ่งสูงสุด และ

ความสุขอันเกิดจากการครุ่นคิดอยู่โดยลำพังเป็นความดีอันสูงสุด โดยไม่ยอมรับสังคม แต่สำนักหลังยอมรับสังคม^{๑๓}

เมื่อพูดถึงชีวิตแบบ “เอพิคคิวเรียน” คนมักจะนึกถึงภาพการกิน ดื่ม เที่ยวและสำมะเลเทเมา แต่แม้ว่าเอพิคคิวรัสจะถือว่า ไม่มีอะไรดีไปกว่าความสุข เขาก็มิได้แนะนำให้คนเรามัวเมาอย่างนั้น นับว่าความเห็นของเขาได้ถูกเข้าใจผิดไปพอควร โดยเฉพาะเมื่อถึงสมัยของสโตอิกคอนปลาซ คติของเอพิคคิวเรียนถูกเข้าใจผิดอย่างกว้างขวางว่า ส่งเสริมการสำมะเลเทเมา และในแคนเอเซียที่ครอบครองโดยกรีก คำว่า “เอพิคคิวเรียน” กลายเป็นฉายาที่มีความหมายในทางไม่ดี เกือบจะเท่า ๆ กับ คำว่า “พวกที่ไม่เชื่อว่าพระเจ้ามีจริง”

เอพิคคิวรัส เห็นว่า ขณะที่มีชีวิตอยู่เราควรแสวงหาความสุขให้แก่ตนมากที่สุดเท่าที่จะมากได้^{๑๔} นี่คือนิยามที่เราเรียกว่า สุขนิยมส่วนตัว (Egoistic Hedonism) อันเป็นสุขนิยมทางจริยศาสตร์ (Ethical Hedonism) ซึ่งสอดคล้องกับอันนิมทางจริยศาสตร์แบบสากล (Universal Ethical Egoism) ตามที่ได้กล่าวมาข้างแล้วในตอนต้น กล่าวคือ ทั้งสองสำนักนี้ยอมรับว่า จุดหมายสูงสุดของการกระทำใด ๆ ก็เพื่อความสุขที่ยิ่งใหญ่ของผู้กระทำแต่ละคนนั่นเอง^{๑๕} นี่คือนิยามที่ประเสริฐสุดของชีวิตตามทัศนะของเอพิคคิวรัส การที่จะบรรลุถึงซึ่งจุดหมายสูงสุดดังกล่าวนี้ ต้องเป็นคนมีความคิดรอบคอบ ปรองดองกับต้องรู้จักคิดคำนวณถึงกาลข้างหน้าด้วย การกระทำทั้งปวงต้องมีเป้าหมายเพื่อความสุขเฉพาะหน้า และความสุขในระยะยาวด้วย นอกจากนี้ ยังต้องเป็นผู้รู้จักเลือก เพราะความสุขนั้นแปลก บางที่ยิ่งแสวงหาหมั่นมากเท่าใด ยิ่งอาจจะได้รับมันน้อยเท่านั้น เขาเขียนไว้ใน Letter to Menoeceus ว่า

จุดหมายของการกระทำทั้งปวงที่เราต้องบรรลุถึง ก็คือ การหลุดพ้นจากความทุกข์ และความกลัว เมื่อเราได้สิ่งนี้มาแล้วความทุกข์ใจทั้งปวงก็หมดไป . . . ความสุขสบายเป็นทั้งจุดเริ่มต้น และจุดหมายของชีวิตที่สมบูรณ์

แต่ก็มีไขว่ว่า ความสุขอะไรก็ได้ที่เราจะแสวงหา บางที่เราไม่ต้องการสิ่งที่ให้ความสุข

^{๑๓} แอล. ซี. แม็คโคแนลล์, ทฤษฎีการเมืองตะวันตก, แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์ (กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๒๓), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

^{๑๔} วิทซ์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๓๕.

^{๑๕} Henry Sidgwick, The Methods of Ethics (Indianapolis, IN: Hackett, 1981), p. 119.

น้อยกว่าความทุกข์ แต่บางที่เราถือว่า ความทุกข์ดีกว่าความสุข ถ้าการทนทุกข์นาน ๆ สามารถก่อให้เกิดความสุขที่มากกว่าได้ ดังนั้น แม้ว่า ความสุขสบายซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของเราเป็นสิ่งดี แต่ก็มีไขความทุกข์ทุกอย่างเป็นสิ่งควรแสวงหา เหมือนกับที่มีไข่ว่า ความทุกข์จะเลว และควรหลีกเลี่ยงเสมอไป แต่เราควรพิจารณาโดยการเปรียบเทียบอันหนึ่งกับอีกอันหนึ่งว่า อะไรเหมาะสมกว่ากัน บางครั้ง เราต้องถือว่า สิ่งที่ดีนั้นเลว และสิ่งที่เลวนั้นดี^{๑๖}

จริยศาสตร์ของเอพิคิวรัส อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นสุขนิยมส่วนคนที่มิมีเหตุผล เพราะถือว่า ความสุขที่แท้จริงต้องเป็นความสุขที่มากที่สุดแก่ตัวเราเอง ซึ่งมีไขความสุขเฉพาะหน้า(immediate pleasure) เช่น การกิน ดื่ม เที่ยวสำราญ แต่ต้องเป็นความสุขระยะยาว (long-term pleasure) เช่น มีความประทับใจในสุนทรียภาพ (aesthetic satisfaction) และมีความรู้ (knowledge) เขาเชื่อว่า เราจะมีความสุขระยะยาวได้ก็โดยการอยู่อย่างสงบ ปราศจากความกังวล หรือทุกข์ใจ ต้องไม่สนองความต้องการทางกายภาพมากนัก แล้วมุ่งทำใจให้สงบ (cultivated mind)^{๑๗} กล่าวคือ เขาเน้นที่ความสุขใจ ซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากการรู้และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เขาเขียนไว้ใน Golden Maxims อย่างชัดเจนว่า

^{๑๖} Epicurus, quoted in W.T. Jones, Frederick Sontag, Morton O. Beckner and Robert J. Fogelin, eds., *Approaches to Ethics* (New York: McGraw-Hill, 1969), p. 86; วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, หน้า ๓๕-๓๖. "For it is to obtain this end that we always act, namely, to avoid pain and fear. And when this is once secured for us, all the tempest of the soul is dispersed . . . And for this cause we call pleasure the beginning and end of the blessed life.

And since pleasure is the first good and natural to us, for this very reason we do not choose every pleasure, but sometimes we pass over many pleasures, when greater discomfort accrues to us as the result of them: and similarly we think many pains better than pleasures, since a greater pleasure comes to us when we have endured pains for a long time. Every pleasure then because of its natural kinship to us is good, yet not every pleasure is to be chosen: even as every pain also is an evil, yet not all are always of a nature to be avoided. Yet by a scale of comparison and by the consideration of advantages and disadvantages we must form our judgement on all these matters. For the good on certain occasions we treat as bad, and conversely the bad as good."

^{๑๗} John Hospers, *Human conduct* (New York: Harcourt, 1972), pp. 49-50.

เมื่อเราพูดว่า ความสำราญเป็นจุดหมายของชีวิต เรามิได้หมายความว่าความสำราญทั้งหลาย ที่ฝึกฝนกันในทางกายอย่างที่บ้านคนอ้าง หากหมายถึง ความเป็นอิสระพ้นจากความเจ็บปวดทางกายและความวุ่นวายทางจิตมากกว่า ชีวิตของความสำราญไม่ได้มาจากการดื่มหรือสนุกรื่นเริงหรือจากความสำราญทางกายอื่น ๆ มันมาจากการคิดอย่างใคร่ครวญ การสืบสวนอย่างมีเหตุผลถึงสิ่งที่จะเลือกและจะหลีกเลี่ยง และจากการสลัดทิ้งความคิดต่าง ๆ ที่ก่อกวนจิตใจ สามัญสำนึกเป็นเครื่องนำที่ดีที่สุดของเรา มันบอกเราว่า เราไม่อาจดำรงชีวิตอย่างผาสุกได้ เว้นเสียแต่เราจะดำรงชีวิตอย่างฉลาดภาคภูมิใจและยุติธรรม ทั้งเราก็ไม่อาจดำรงชีวิตอย่างฉลาดภาคภูมิใจและยุติธรรมโดยที่ไม่เป็นสุขได้ คุณธรรมทั้งหลายเกี่ยวโยงกับความสำราญอย่างแยกกันไม่ออก^{๑๔}

ทรรศนะทางจริยศาสตร์ของเอพิคิวรัสตั้งกล่าวมา เราจะสังเกตเห็นว่า ไม่สุดโต่งจนเกินไป กล่าวคือ สอนให้มีความคิดรอบคอบ ให้คำนึงถึงความสุขในระยะยาว โดยไม่ลุ่มหลงในความสุখেเฉพาะหน้า จนตกเป็นทาสของมัน ชีวิตที่ประเสริฐคือชีวิตที่อยู่อย่างง่าย ๆ สงบ ปังจัย ๔ เป็นสิ่งจำเป็นแต่อาหารแพง ๆ และเครื่องนุ่งห่มสวย ๆ ไม่จำเป็นต้องแสวงหา ความต้องการทางเพศเป็นแรงปรารถนาตามธรรมชาติควรคำนึงสายกลาง ส่วนชื่อเสียงเกียรติยศควรควรงดเว้น เพราะจะทำให้ทะเลาะทะเลาะกันไม่สิ้นสุด ชีวิตที่ประเสริฐคือชีวิตที่เป็นสุข ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และก็ไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือผู้อื่นจนตัวเองเดือดร้อน

สุขนิยมของเอพิคิวรัสนี้ จึงนับว่าอยู่ในสายกลาง คือ ไม่เจ้าสำราญเกินไป และไม่โศก

^{๑๔} Epicurus, *Golden Maxims*, quoted in M. Judd Harmon, *Political Thought: from Plato to the Present* (New York: Me Graw-Hill, 1964), p. 77; เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน*, แปลโดย เสน่ห์ จามริก (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๕๔. "When we say that pleasure is the purpose of life, we do not mean the pleasures of the sensually self-indulgent, as some assert, but rather freedom from bodily pain and mental disturbance. The life of pleasure does not come from drinking or revels, or other sensual pleasures. It comes from sober thinking, the sensible investigation of what to choose and to avoid, and getting rid of ideas which agitate the soul. Common Sense is our best guide. It tells us that we cannot live happily unless we live wisely, nobly, and justly; nor can we live wisely, nobly, and justly without being happy. The virtues are inseparably linked with pleasure."

เชื่อว่าแหวนเงินไป กล่าวคือ ยังเห็นว่า ความสัมพันธ์ฉันเพื่อนเป็นสิ่งประเสริฐ แต่ก็ไม่จำเป็นต้องทำอะไรให้เพื่อน ถ้าทำก็เพราะอยากทำ และทำอย่างอิสระ โดยมิได้คาดหวังว่า เพื่อนจะต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ให้แก่เรา เพราะทุกคนควรแสวงหาความสุขมากที่สุดแก่ตัวเอง โดยยึดคติเดียวกับ อริสตีปปีส (Aristippus) ที่ถือว่า ไม่มีสิ่งใดเลวทราม ไม่มีสิ่งใดชั่วช้า ทุกสิ่งมีไว้เพื่อให้แต่ละบุคคลถึงซึ่งความพึงพอใจ^{๑๕} นั่นคือ เอพิคตีสเห็นว่า ความดี ความชั่ว เป็นสิ่งสัมพัทธ์ (relative) ขึ้นอยู่กับบุคคล และสังคมแต่ละแห่งจะตัดสิน ในที่นี้ถือว่า สิ่งที่ดีคือสิ่งที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจหรือความสุขมากที่สุดแก่ผู้กระทำ ทรรศนะนี้ก็คือ สัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งจะได้อีกถึงอีกในลำดับต่อไป

๒.๓ ทรรศนะทางจริยศาสตร์แบบอสังคมนิยมของโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes)

โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes: ค.ศ. ๑๕๘๘ - ๑๖๓๕) เป็นนักปรัชญา และนักอักษรศาสตร์ชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียง ดูเหมือนนักศึกษาทฤษฎีการเมืองจะเห็นพ้องต้องกันว่า ฮอบส์เป็นศาสตราจารย์รัฐศาสตร์ชั้นยอดเยี่ยมของโลกคนหนึ่ง (ไม่ด้อยกว่า เพลโต อริสโตเติล หรือมาร์กซ์)^{๑๖} ด้วยเหตุที่ทฤษฎีรัฐศาสตร์ของเขา อาศัยทฤษฎีจริยปรัชญา หรือจริยศาสตร์เป็นพื้นฐาน ดังนั้น ถ้าเราเข้าใจจริยศาสตร์ของเขา ก็จะเข้าใจปรัชญาการเมืองได้ชัดเจนขึ้น ทั้งนี้ฮอบส์เองได้ให้ความสนใจจริยศาสตร์ไม่น้อยไปกว่าปรัชญาการเมือง และจริยศาสตร์ของเขาก็ลึกซึ้งมากกว่าที่เราคิดเสียอีก^{๑๗} ผู้วิจัยขอแยกพิจารณาทรรศนะทางจริยศาสตร์แบบอสังคมนิยมของฮอบส์ออกเป็น สาม ประเด็น ดังต่อไปนี้

- ก. ที่มาของพันธะทางศีลธรรม (The source of moral obligation)
- ข. อุดมคติของชีวิต (Ideal of life)
- ค. เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม (Moral Standard)

^{๑๕} W.T. Stace, *A Critical History of Greek Philosophy* (London: Macmillan, 1965), p. 161.

^{๑๖} เขียน ชีระวิทย์, ทฤษฎีการเมืองตะวันตก: จากเม็คซี เอลดี ถึง รัสโซ (กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๖๗.

^{๑๗} D. H. Monro, ed., *A Guide to the British Moralists* (London: Wm. Collins Sons, 1972), p. 15.

เราจะพิจารณาประเด็นทั้งสามนี้ไปตามลำดับ เพื่ออธิบายว่า ทฤษฎีทางจริยศาสตร์แบบ อดินิยมของฮอบส์มีพื้นฐานเป็นมาอย่างไร มีเนื้อหาอย่างไร อะไรคือสิ่งที่ดีที่สุด ที่มนุษย์ควรแสวงหา และอะไรคือเกณฑ์ตัดสินการกระทำว่า อย่างไรถูก อย่างไรผิด อย่างไรดี อย่างไรชั่ว โดยพิจารณาจากงานเขียนของฮอบส์เอง และงานเขียนที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

ก. ที่มาของพันธะทางศีลธรรม (The source of moral obligation)

คำว่า “พันธะ หรือ ข้อผูกพัน” (obligation) หมายถึง ความจำเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่บุคคลต้องกระทำ หรือ ไม่กระทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งลงไป เช่น “ลูกมีข้อผูกพันจะต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ เมื่อท่านป่วยไข้ หรือ เมื่อท่านชรา” เรียกว่า พันธะหรือข้อผูกพันทางศีลธรรม (moral obligation) หรือ “ทุกคนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมายของบ้านเมือง” เรียกว่า พันธะหรือข้อผูกพันทางกฎหมาย (legal obligation)^{๒๒} ในทางจริยศาสตร์ถือว่า ข้อความที่แสดงถึงพันธะทางศีลธรรมดังกล่าวมา ก็คือ กฎศีลธรรม (moral rule) นั่นเอง เราอาจนำมาเขียนใหม่ในรูปของกฎศีลธรรมว่า “จงเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อท่านป่วยไข้” หรือ กฎข้ออื่น ๆ ของสังคม เช่น จงอย่าทำร้ายผู้อื่น จงอย่าลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น เป็นต้น

สำหรับฮอบส์ พันธะทางศีลธรรม หรือกฎศีลธรรมมีบ่อเกิดมาจากกฎธรรมชาติดังที่ฮอบส์ได้กล่าวไว้ว่า “. . . หลักการแห่งกฎธรรมชาติที่แท้จริง คือจริยปรัชญาที่แท้จริง”^{๒๓} แต่กฎธรรมชาติตามทฤษฎีของฮอบส์นั้น ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในจักรวาลโดยพระเป็นเจ้าเป็นผู้กำหนด ตามที่กลุ่มทฤษฎีกฎธรรมชาติ และนักปรัชญาคริสต์สมัยกลางเข้าใจ เขาถือว่า มนุษย์เป็นผู้สร้างกฎธรรมชาติขึ้นมาด้วยตนเอง โดยมีจุดหมายเพื่อสนองความต้องการ และประโยชน์สุขส่วนตัวของมนุษย์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กฎธรรมชาติมีบ่อเกิดมาจากความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ ทั้งนี้ก็เพราะว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์รักตัวเอง และพยายามทุกวิถีทาง เพื่อแสวงหาวิธีการปกป้องชีวิตของตนเองให้รอดพ้นจากภัยอันตราย หรือสภาพสงคราม จากการแสวงหาดังกล่าว มนุษย์ก็ได้ค้นพบแนวทางไปสู่สันติภาพ แนวทางนั้นก็คือกฎธรรมชาติ:

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย*, หน้า ๘๓.

^{๒๓} Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. Michael Oakeshott (Oxford: Blackwell, n.d.), Part I, chap. 15, p. 104. “. . . the true doctrine of the laws of nature, is the true moral philosophy.”

กฎธรรมชาติ หรือ *lex naturalis* คือ กฎสากล หรือ ข้อบังคับที่ค้นพบได้ด้วยเหตุผล เป็นกฎที่ห้ามมิให้มนุษย์กระทำในสิ่งที่จะเป็นผลทำลายชีวิตของตนเอง หรือซึ่งเป็นการพรากปัจจัย ในการดำรงชีวิตของคน และการละเว้นในสิ่งที่มนุษย์คิดว่า จะช่วยรักษาชีวิตของคนไว้เป็นอย่างดีที่สุด^{๒๔}

โดยนัยนี้ กฎธรรมชาติ ก็คือ กฎที่ห้ามปราม หรือยับยั้งปัจเจกบุคคลไม่ให้กระทำการบางอย่างที่อยากจะทำ เช่น การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ตนเองได้ ดังนั้น พันธะทางศีลธรรมของฮอบส์ แท้ที่จริงแล้วก็คือพันธะต่อตนเอง เพราะที่มาของพันธะทางศีลธรรม หรือบ่อเกิดของกฎศีลธรรม ที่เรียกว่า กฎธรรมชาติ ก็ล้วนแล้วแต่เกิดจากเหตุผลภายในตัวมนุษย์ซึ่งคิดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด เหตุผลภายในตัวของมนุษย์นี้ จะค้นพบกฎธรรมชาติบางอย่างที่จะต้องปฏิบัติตาม เพื่อปกป้องชีวิต ทรัพย์สิน และเพิ่มพูนประโยชน์สุขแก่มนุษย์แต่ละคน กล่าวคือ เพื่อให้มนุษย์มีชีวิตร่วมกันอย่างปลอดภัย ปราศจากการต่อสู้ทำร้ายกัน จุดนี้เป็นความแตกต่างอีกประการหนึ่ง กับ นักปรัชญาคริสต์สมัยกลาง และกลุ่มทฤษฎีกฎธรรมชาติที่ถือว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของกฎธรรมชาติ ก็เพื่อความหลุดพ้น หรือเพื่อมีความสุขในโลกหน้า ผู้ที่จะบรรลุถึงสิ่งนี้ได้ นอกจากปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่น ฯลฯ แล้ว ยังต้องมีความรักความศรัทธาต่อพระเป็นเจ้าด้วย จึงจะเป็นผู้มีคุณธรรมที่แท้จริง ในขณะที่ฮอบส์ถือว่า การทำตามกฎธรรมชาติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเอง ถือได้ว่ามีคุณธรรมอย่างแท้จริง^{๒๕}

สาเหตุที่มนุษย์ต้องคิดค้นกฎธรรมชาตินั้น ฮอบส์อธิบายว่า เพื่อแก้ไขภาวะธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งมีแต่การแก่งแย่งช่วงชิงกันตลอดเวลา ไม่ต่างอะไรกับภาวะสงคราม เมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎธรรมชาติแล้ว ก็จะยินยอมพร้อมใจกันทำสัญญาประชาคมขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาที่มีมูลเหตุจูงใจในการแสวงหาผลประโยชน์แก่ตัวเอง รายละเอียดในเรื่องนี้จะกล่าวถึงต่อไป แต่ตอนนี้จะเริ่ม

^{๒๔} Ibid., Part I, chap. 14 , p. 84. "A Law of Nature, *lex naturalis*, is a precept or general rule, found out by reason, by which a man is forbidden to do that, which is destructive of his life, or taken away the means of preserving the same; and to omit that, by which he thinketh it may be best preserved."

^{๒๕} อุกฤษณ์ แพทย์น้อย, "หลักการที่แท้จริงของทฤษฎีสัญญาประชาคม," รัฐศาสตร์สาร ฉบับพิเศษ : ประชาธิปไตย และ ความคิด ๑๒-๑๓ (๒๕๒๕-๒๕๓๐) : ๖๓-๖๖.

พิจารณาเนื้อหาของคตินิยมของฮอบส์ก่อน โดยจะเริ่มต้นที่สภาวะธรรมชาติของมนุษย์ เพื่อความมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติเป็นอยู่อย่างไร มีความเห็นแก่ตัวจริงหรือไม่ เมื่อมีความเห็นแก่ตัวแล้วทำไมจึงยอมปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ ซึ่งเป็นเหมือนกฎศีลธรรม เพราะศีลธรรมกับความเห็นแก่ตัวไม่น่าจะไปด้วยกันได้ และทำไมจึงต้องยินยอมทำสัญญาประชาคมด้วย กล่าวคือ ทำไมมนุษย์จึงต้องสร้างรัฐ และสร้างอย่างไร มนุษย์ควรปฏิบัติตนอย่างไรในรัฐ ฮอบส์ตอบปัญหาเหล่านี้ โดยการอ้างเหตุผลตามแบบเรขาคณิต คือ มีข้อยอมรับพื้นฐานจำนวนหนึ่ง แล้วหาคำตอบอื่น ๆ จากข้อยอมรับเหล่านี้ สิ่งที่ฮอบส์นำมาเป็นข้อยอมรับพื้นฐานก็คือ เรื่องธรรมชาติของมนุษย์^{๒๖} ซึ่งเราจะพิจารณาเป็นลำดับไป เพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงของประเด็นต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น

ธรรมชาติของมนุษย์เห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่

ฮอบส์คิดว่า บังคับควบคุมในชีวิตของมนุษย์ คือ พลังภายในซึ่งผลักดันคนให้แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอันที่จะหลีกเลี่ยงการประทุษร้าย^{๒๗} ด้วยเหตุที่มนุษย์แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ดังนั้น มนุษย์โดยธรรมชาติ จึงต้องแสวงหาอำนาจอยู่ตลอดเวลาเช่นกัน เพราะอำนาจ คือสิ่งที่จะทำให้มนุษย์ได้มาในสิ่งที่ตัวเองชอบ อำนาจเป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์บรรลุถึงสิ่งที่เขาปรารถนา และคุ้มกันสิ่งที่เขาถืออยู่ไม่ให้คนอื่นแย่งไป^{๒๘} ดังที่ฮอบส์กล่าวไว้ว่า อำนาจเป็นหนทางที่จะได้มาซึ่งความสุข หรือความดีงามในอนาคต (future apparent good) โดยเขาได้แบ่งอำนาจออกเป็น ๒ ประเภท คือ^{๒๙}

๑. อำนาจตามธรรมชาติ หรืออำนาจดั้งเดิม (Natural or Original Power) เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวมนุษย์อาจจะเป็นได้ทั้งอำนาจทางร่างกาย และจิตใจ เช่น ความแข็งแรง รูปร่าง ความรอบคอบ

^{๒๖} ปรีชา ช้างขวัญยืน, ปรัชญาแห่งอุดมการณ์ทางการเมือง (กรุงเทพมหานคร: ทวีกิจการพิมพ์, ๒๕๒๔), หน้า ๑๐๕.

^{๒๗} M. Judd Harmon, Political Thought: from Plato to the Present, p. 222. "The controlling factor in human life, he thought, is that inner force which compels man to seek his own self-interests, especially to avoid injury."

^{๒๘} ถาวร สุชากันยา, "องค์อธิปัตย์กับสังคมการเมือง," เอกสารการสอนชุดวิชา ปรัชญาการเมือง หน่วยที่ ๖-๑๑ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๒๖๒.

^{๒๙} Thomas Hobbes, Leviathan. ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 10, p. 56.

ศิลปะ วาทะศิลป์ (eloquence) ความโอบอ้อมอารี (liberality) และความมีศรีสง่า (nobility)

๒. อำนาจที่เป็นเครื่องมือ (instrumental power) เป็นอำนาจที่ได้มาโดยการยอมรับของบุคคลอื่น และโชคชะตา ลักษณะของอำนาจประเภทนี้ จึงเป็นวิธีการ และเครื่องมือที่จะได้รับการยอมรับมากขึ้น เช่น ความร่ำรวย ชื่อเสียง มิตรสหาย และสิ่งที่พระเจ้าคลบบันดาล คือ ความมีโชคดี ซึ่งล้วนเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มพูนอำนาจ หรือเสริมสร้างบารมีให้แก่บุคคลมากยิ่งขึ้น

ฮอบส์ถือว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ปรารถนาอำนาจแล้ว อำนาจเล่าร้ายไปไม่อยู่สุข ซึ่งจะยุติลงก็แต่ในความตายเท่านั้น^{๑๐} วัตถุประสงค์ใหญ่ที่มนุษย์ต้องการอำนาจก็เพื่อการสงวนรักษาตนเอง และสิ่งที่เขาต้องการหลีกเลี่ยงอย่างที่สุด คือ การสูญเสียชีวิต ดังนั้น การแสวงหาอำนาจจึงเป็นธรรมชาติประการหนึ่งของมนุษย์ การที่คน ๆ หนึ่งจะมีอำนาจเหนืออีกคนหนึ่ง ฮอบส์เห็นว่า เป็นเพียงสภาวะการฉั่วคราวเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะเหตุว่า ธรรมชาติได้สร้างมนุษย์ให้มีความเท่าเทียมกันทั้งทางร่างกาย และจิตใจนั่นเอง ดังที่ฮอบส์ เขียนไว้ว่า

ธรรมชาติสร้างให้คนเสมอภาคเทียมกันในความสามารถทางกาย และใจ ถึงแม้ว่า บางครั้งจะมีคนหนึ่งแข็งแรงในทางกาย หรือมีความคิดอ่านที่ปราดเปรื่องกว่าอีกคนหนึ่งก็ตาม แต่กระนั้น เมื่อนับรวมทั้งหมดแล้ว ข้อแตกต่างระหว่างคนกับคนมีอยู่ไม่มาก จนถึงกับว่าคนหนึ่งอาจเรียกร้องผลประโยชน์ใด ๆ สำหรับตนเอง ซึ่งอีกคนหนึ่งไม่อาจอ้างได้เช่นเดียวกับตน^{๑๑}

ความเสมอภาคทางกาย ฮอบส์หมายถึง ทุกคนมีสิทธิที่จะปกป้องรักษาชีวิตของตนเอง โดยไม่ให้ใครมาทำร้ายร่างกาย หรือกลั่นแกล้งได้ เขาบอกว่า คนอ่อนแอที่สุดก็อาจสังหารคนแข็งแรง

^{๑๐} Ibid., Part I, chap. 11, p. 64.

^{๑๑} Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 13, p. 80; เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน*, แปลโดย เสน่ห์ จามริก, หน้า ๒๗๗. "NATURE hath made men so equal, in the faculties of the body, and mind; as that though then be found one man sometimes manifestly stronger in body, of of quicker mind than another; yet when all is reckoned together, the difference between man, and man, is not so considerable, as that one man can thereupon claim to himself any benefit, to which another may not pretend, as well as he."

แรงที่แข็งแกร่งที่สุดได้ ถ้าไม่ได้ด้วยเล่ห์กลก็ด้วยการสมคบกับคนอื่น ๆ ส่วนความเสมอภาคทางใจ หมายถึง ความสุขุมรอบคอบ ซึ่งเขาถือว่า ทุกคนจะมีความสุขุมรอบคอบเท่ากัน ถ้าเขาได้มีโอกาสฝึกฝนโดยเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคเทียมกันนี้ เป็นสาเหตุให้คนเป็นศัตรูกัน และแย่งชิงสิ่งของหรือทรัพย์สินที่มีอยู่ในภาวะธรรมชาติด้วยความเข้าใจที่ว่า ทุกคนต่างมีสิทธิที่จะครอบครองสิ่งของหรือทรัพย์สินเหล่านั้น เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เห็นแก่ตัวเป็นส่วนใหญ่ และพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ หรือ ความสุขแก่ตนเอง หรือพรรคพวกของตนเอง ซึ่งในบางโอกาสถึงกับรบราฆ่าฟันกันก็มี นี่คือการปรากฏการณ์ของความเห็นแก่ตัวที่แสดงออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ฮอบส์อธิบายไว้ว่า

จากความเสมอภาคเทียมกันของความสามารถนี้ ย่อมเกิดความเสมอภาคเทียมกันของความหวังที่จะบรรลุถึงจุดหมายปลายทางของเรา เพราะฉะนั้น ถ้าหากคนสองคนปรารถนาสิ่งเดียวกัน ซึ่งไม่อาจตกลงกันได้ เขาก็จะกลายเป็นศัตรูกัน และในสายทางไปสู่จุดหมายปลายทางของเขาทั้งสอง ซึ่งที่สำคัญได้แก่ การพิทักษ์รักษาตนเอง และบางครั้งก็เป็นเพียงความชื่นชมพอใจเท่านั้น ต่างจะพยายามทำลายหรือขนาบให้อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ได้ยาวนาน^{๓๒}

ธรรมชาติของฮอบส์ดังกล่าวมานี้ ชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงที่ยากแก่การปฏิเสธ เพราะถ้าเราพิจารณาด้วยใจเป็นกลางแล้วจะพบว่า พฤติกรรมของมนุษย์โดยทั่วไปเป็นเช่นที่ฮอบส์บรรยายไว้ โดยเฉพาะเมื่อคนสองคน หรือกลุ่มคนต่าง ๆ ต้องการครอบครอง หรือเป็นเจ้าของสิ่งของบางอย่าง เช่น ที่ดินทำกิน แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มต่างก็จะอ้างกรรมสิทธิ์เพื่อครอบครองที่ดินดังกล่าว บางรายตกลงกันไม่ได้ถึงขั้นทำร้ายร่างกายอีกฝ่ายหนึ่ง บางกรณีรุนแรงถึงขั้นสูญเสียชีวิตก็มี ทั้งนี้เพราะแต่ละคนมุ่งหวังที่จะเพิ่มพูนผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง หรือกลุ่มของตนเอง

นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เห็นได้ชัดเจนว่า เป็นการแสดงออก

^{๓๒} Ibid., Part I, chap. 13, p. 81; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๘. "From this equality of ability, ariseth equality of hope in the attaining of our ends. And therefore if any two men desire the same thing, which nevertheless they cannot both enjoy, they become enemies; and in the way to their end, which is principally their own conservation, and sometimes their delection only, endeavour to destroy, or subdue one another."

ของความเห็นแก่ตัว เช่น แย่งกันขึ้นรถ ลงเรือ ชื้อสิ่งของที่มีจำนวนจำกัด การแข่งขันกันในกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเพื่อเงิน อำนาจ หรือ เกียรติยศชื่อเสียง ก็ล้วนแล้วแต่เป็นไปเพื่อตนเองทั้งสิ้น ซึ่งฮอบส์เห็นว่า พฤติกรรมดังกล่าวมา มีใช้สิ่งที่น่ารังเกียจแต่ประการใด ในตอนหนึ่งของ *Decive* ฮอบส์กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

ท่ามกลางอันตรายนานาประการที่เป็นภัยคุกคามมนุษย์ด้วยกันอยู่ทุกวันนี้ นั้น สิ้นแล้ว แต่มาจากความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ การดูแลตนเองมิใช่สิ่งที่เราควรจะมีมองอย่างเหยียดหยาม เพราะเราไม่เคยปรารถนาหรือมีพลังที่จะทำอย่างอื่น ทุกคนต้องการสิ่งที่ดีสำหรับตน และหลีกเลี่ยงสิ่งเลวหรือสิ่งชั่วร้ายที่สุดตามธรรมชาติ คือ ความตาย ที่เป็นเช่นนี้เพราะแรงกระตุ้นของธรรมชาติ ไม่ต่างไปกว่าแรงกระตุ้นที่ผลักดันหินกลิ้งไปข้างล่าง จึงมิใช่สิ่งที่ไม่ไรสาระ หรือน่าเกลียดชัง หรือขัดกับเหตุผลที่มนุษย์จะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะปกป้อง และรักษาร่างกายและอื่น ๆ มิให้เกิดความเสียหายและความตาย^{๓๓}

ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ ตามทรรศนะของฮอบส์ก็คือ ความเห็นแก่ตัวฮอบส์มองว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีผลประโยชน์ของตนเองเป็นแรงจูงใจเสมอ เปรียบเสมือนกับก้อนหินที่กลิ้งลงสู่ข้างล่างเสมอเพราะแรงโน้มถ่วงของโลก ทั้งพฤติกรรมของมนุษย์และการกลิ้งของก้อนหินดังกล่าว นั้น ฮอบส์ถือว่า เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นข้อเท็จจริง หรือเป็นที่ปรากฏโดยทั่วไปว่า มนุษย์กระทำการต่าง ๆ เพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว หรือ ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำการต่าง ๆ ทรรศนะนี้ก็คือ อัตนนิยมทางจิตวิทยา (Psychological Egoism)

^{๓๓} Thomas Hobbes, *Man and Citizen (De Homine and De cive)*, ed. Bernard Gert (Indianapolis, IN: Hackett, 1991), p. 115; วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, หน้า ๑๘. "Among so many dangers therefore, as the natural lusts of men do daily threaten each other withal, to have a care of one's self is not a matter so scornfully to be looked upon, as if so be there had not been a power and will left in one to have done otherwise. For every man is desirours of what is good for him, and shuns what is evil, but chiefly the chiefest of natural evils, which is death; and this he doth by a certain impulsion of nature, no less than that whereby a stone moves downward. It is therefore neither absurd nor reprehensible, neither against the dictates of true reason, for a man to use all his endeavour to preserve and defend his body and the numbers thereof from death and sorrows."

นั่นเอง และฮอบส์ก็ได้ชื่อว่า เป็นชาวอิตินิยมทางจิตวิทยา (Psychological Egoist)^{๓๔} ด้วย ยิ่งไปกว่านั้น เขายังได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่แสดงให้เห็นความคิดของอิตินิยมที่ถึงขีดสุด เพราะถือว่า ความเห็นแก่ตัว เป็นแก่นแท้ของมนุษย์^{๓๕}

เพราะความเห็นแก่ตัวมนุษย์จึงปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ และทำสัญญาประชาคม

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ฮอบส์คิดค้นกฎธรรมชาติขึ้นมา เพื่อแก้ไขภาวะธรรมชาติ (state of nature) ของมนุษย์ ซึ่งเปรียบเสมือนภาวะสงคราม แต่ละคนต่างก็แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว หวาดกลัว และแก่งแย่งช่วงชิงกันตลอดเวลา ด้วยสภาวะทางจิตใจ ๓ ประการ คือ แข่งขันกัน (competition) เพื่อหวังผลตอบแทนที่มากกว่า และเพื่อเป็นเจ้านายผู้อื่น หวาดระแวง (diffidence) เพื่อความปลอดภัยของตนเอง และการแสวงหาชื่อเสียงเกียรติยศ (glory) เพื่อต้องการให้บุคคลอื่นมองตนด้วยความเคารพเลื่อมใส^{๓๖} สิ่งเหล่านี้จะกระตุ้นให้มนุษย์ทะเลาะวิวาทกัน จนกลายเป็นสงครามของคนทุกคนต่อทุก ๆ คน (war of every man against every man)^{๓๗} สำหรับฮอบส์ไม่สำคัญที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่า คนเคยมีชีวิตอยู่ในสภาวะธรรมชาติมาแล้วจริง ๆ ฮอบส์สนใจเพียงแสดงให้เห็นว่า ชีวิตจะเป็นอย่างไรในเมื่อไม่มีรัฐบาล เขากล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

ในสภาวะเช่นนั้น จะไม่มีที่สำหรับวิสาหกิจ เพราะว่าผลที่ได้ไม่แน่นอน และแล้วก็ไม่มีวัฒนธรรมของโลก ไม่มีทั้งการเดินเรือ และการใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่อาจนำเข้าไปโดยทางทะเล ไม่มีสิ่งก่อสร้างอันให้ความสะดวกสบาย ไม่มีเครื่องมือเคลื่อนย้ายสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยกำลังมาก ๆ ไม่มีวิชาความรู้เกี่ยวกับสินโลก ไม่มีการนับเวลา ไม่มีศิลปะ ไม่มีวรรณกรรม ไม่มีสังคม และที่ร้ายที่สุดก็คือ ความกลัวอันไม่หยุดหย่อน และอันตรายของการตายอย่างรุนแรง และชีวิตของคนจะโดดเดี่ยว แร้นแค้น ทุกข์ยาก เข็มโหด

^{๓๔} Gregory S. Kavka, Hobbesian Moral and Political Theory (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1986), p. 44.

^{๓๕} วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๑๕.

^{๓๖} Thomas Hobbes, Leviathan, ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 13, p. 81.

^{๓๗} Ibid., p. 83.

และสั้น ^{๓๘}

สภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ก่อนที่จะมีสังคมการเมือง (political society) หรือรัฐนี้ เมื่อพิจารณาจากข้อเขียนของฮอบส์แล้วแสดงให้เห็นว่า เขาไม่ต้องการเสนอสมมติฐานทางประวัติศาสตร์ว่า มนุษย์เคยอยู่ในสภาวะธรรมชาติเช่นที่กล่าวมาจริง แต่ต้องการบรรยายสภาวะธรรมชาติในเชิงสมมติว่า ถ้ามนุษย์ไม่อยู่ร่วมกันในสังคมการเมืองภายใต้กฎความประพฤติดังกล่าว ย่อมจะต้องตกอยู่ในสภาวะธรรมชาติตลอดไป ซึ่งมาร์เซล พร็ลอท (Marcel Prelot) อธิบายว่า สำหรับฮอบส์ สภาวะธรรมชาติเป็นสภาวะที่อันตราย เป็นสภาวะที่จะต้องหลุคหนีออกมาโดยเร็วที่สุด และไม่ว่าในเงื่อนไขใด เหมือนดังเช่นหลบหนีออกจากบ้านที่กำลังถูกเพลิงไหม้ หรือมีโรคระบาด ^{๓๙} และในสภาวะที่ทุกคนอยู่นอกสังคมการเมืองเช่นนั้น ฮอบส์ถือว่า ทุกคนมีสิทธิที่จะอ้างว่า ตนเองเป็นเจ้าของสิ่งที่ไม่มีการครอบครอง คำว่า สิทธิที่กล่าวถึงนี้ เป็นคำที่ฮอบส์ใช้ในงานเขียนของตนเอง ฮอบส์เรียกสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ตามใจนี้ว่า สิทธิโดยธรรมชาติ (The Right of Nature):

สิทธิโดยธรรมชาติที่บรรดานักเขียนทั้งหลายชอบเรียกว่า Jus Naturale ได้แก่เสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ เสรีภาพนี้คือเสรีภาพที่จะใช้กำลังของตนตามที่ต้องการ เพื่อปกป้องธรรมชาติของเขาเอง กล่าวคือ เพื่อปกป้องชีวิตของเขาเอง เพราะทุกคนมีเสรีภาพดังกล่าว ทุกคนจึงมีเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้ที่เขาใคร่ครองแล้วเห็นว่า เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะช่วยให้

^{๓๘} Ibid., p. 82; เอ็ม. เจ ฮาร์มอน, ความคิดทางการเมืองจากเพลโตถึงปัจจุบัน, แปลโดยเสน่ห์ จามริก, หน้า ๒๗๘-๒๗๙. "In such condition, there is no place for industry; because the fruit thereof is uncertain: and consequently no culture of the earth; no navigation, nor use of the commodities that may be imported by sea; no commodious building; no instruments of moving, and removing, such things as require much force; no knowledge of the earth; no account of time; no arts; no letters; no society; and which is worst of all, continual fear, and danger of violent death; and the life of man, solitary, poor, nasty, brutish, and short."

^{๓๙} Marcel Prelot อ้างใน อุกฤษณ์ แพทย์น้อย, "เสรีภาพกับสัญญาประชาคม," ใน เอกสารการสอนชุดวิชา ปรัชญาการเมือง หน่วยที่ ๖-๑๑ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมาราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๖๗.

เขาได้สิ่งที่ต้องการนั้นมา^{๔๐}

สิ่งที่ฮอบส์เรียกว่า สิทธิโดยธรรมชาติ มีความหมายต่างจากสิ่งที่เรียกว่า สิทธิ (right) ที่ถูกระเบียบในสังคมการเมืองระบอบ และรับรองเอาไว้ สำหรับฮอบส์แล้ว สิทธิโดยธรรมชาตินี้ก็คือ เสรีภาพ (liberty) นั่นเอง และเป็นเสรีภาพที่จะปกป้องชีวิตตนเองให้อยู่ยืนยาวต่อไป ดังที่เขาบอกว่า เสรีภาพก็คือ สภาวะที่การเคลื่อนไหวของมนุษย์ปราศจากสิ่งกีดขวางจากภายนอก^{๔๑} ในสภาวะที่ทุกคนอยู่นอกสังคมการเมือง ฮอบส์ถือว่า คนทุกคนมีเสรีภาพที่จะทำอะไรก็ได้แม้แต่การทำร้ายผู้อื่น เพื่อปกป้องชีวิตของตนเองให้อยู่ยืนยาวนานต่อไป ดังนั้น ในสภาวะเช่นนั้น ทุกคนจะมีความรู้สึกไม่แน่ใจในสวัสดิภาพของตนเองทั้งสิ้น ความไม่แน่ใจนี้เองที่ผลักดันให้คนทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เพราะความเห็นแก่ตัวมนุษย์จึงปฏิบัติตามกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเหตุผลภายในตัวมนุษย์เองจะออกคำสั่ง หรือค้นพบกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งเป็นกฎสากลและกฎศีลธรรมดังที่กล่าวมาข้างแล้วในตอนต้น

สำหรับฮอบส์ ข้อแตกต่างระหว่างสิทธิตามธรรมชาติ และกฎหมายธรรมชาตินี้ก็คือ สิทธิตามธรรมชาติมีลักษณะอนุญาตให้บุคคลกระทำการอะไรก็ได้ ในขณะที่กฎหมายธรรมชาตินี้มีลักษณะยับยั้ง หรือห้ามปรามให้ปัจเจกบุคคลหลีกเลี่ยงการกระทำบางอย่างที่อยากจะกระทำ เขากล่าวว่า สิทธิก็คือ เสรีภาพที่จะทำหรือไม่กระทำ ส่วนกฎหมายเป็นข้อกำหนด และผูกมัดให้คนกระทำตาม ดังนั้น จึงแตกต่างกัน^{๔๒} เกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาตินี้ ฮอบส์อธิบายไว้โดยละเอียด ๑๕ ข้อ^{๔๓} ซึ่งคาฟกา (Kavka)

^{๔๐} Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 14, p. 84; สมภารพรหมทา, ปรัชญาสังคมและการเมือง (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๑๘. "The Right of Nature, which writers commonly call jus naturale, is the liberty each man hath, to use his own power, as he will himself, for the preservation of his own nature; that is to say, of his own life; and consequently, of doing any thing, which in his own judgment, and reason, he shall conceive to be the aptest means thereunto."

^{๔๑} Ibid.

^{๔๒} Ibid.

^{๔๓} Ibid., Part I, chaps. 14,15, pp. 84-105; Thomas Hobbes, *Man and Citizen (De Homine and De Cive)*, ed. Bernard Gert, pp. 121-152.

นำมาขียนย่อไว้ทั้ง ๑๘ ข้อนั้น มีดังนี้^{๔๔}

๑. มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาสันติภาพ (For peace)
๒. ยอมโอนสิทธิโดยธรรมชาติที่ไม่มีขอบเขตพร้อมกับคนอื่น (For mutual and reciprocal surrender of natural right)
๓. ยึดมั่นกับข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ (Against injustice, i.e., against violating obligations)
๔. จะต้องมีความกตัญญู (For gratitude)
๕. อย่าเป็นคนหยิ่งผยอง (For accommodating others)
๖. ควรให้อภัยแก่ผู้สำนึกผิด (For pardoning offenses of those who repent and guarantee future good conduct)
๗. ยึดมั่นในการให้อภัย (Against punishing for revenge)
๘. ไม่ควรดูถูกผู้อื่น (Against declaring contempt or hatred for others)
๙. เห็นความสำคัญของความเสมอภาค (For acknowledging others as one's natural equals)
๑๐. เคารพในสิทธิของผู้อื่น (Against claiming for oneself rights that one denies to others)
๑๑. ควรตัดสินโดยชอบธรรม (For equity by judges)
๑๒. ควรใช้สิ่งของที่แบ่งไม่ได้ร่วมกัน (For common use of resources that cannot be divided)
๑๓. ผู้ที่ครอบครองก่อนควรได้มากกว่า (For alternating use, or assignment by lot, of cannot be used in common)
๑๔. ผู้ที่เป็นบุตรหัวปีควรได้รับส่วนแบ่งมากกว่า (For primogeniture or first seizure as a form of natural lottery in distributing goods)
๑๕. ควรให้ความปลอดภัยแก่ผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อสันติภาพ (For safe conduct for mediators)
๑๖. ควรให้คนกลางเป็นผู้ตัดสินข้อโต้แย้ง (For submitting controversies to an arbitrator)
๑๗. ควรให้คนกลางตัดสินเรื่องต่าง ๆ ของเรา (Against being a judge in one's own case)
๑๘. ไม่ควรนำผู้ที่มีอคติมาตัดสิน (Against using arbitrators who are partial)
๑๙. เมื่อข้อเท็จจริงขัดแย้งกันควรหาพยานผู้รู้เห็นมาร่วมตัดสิน (For using witnesses to settle controversies of fact)

^{๔๔}

Gregory S. Kavka, *Hobbesian Moral and Political Theory*, p. 343.

กฎธรรมชาติทั้งหมดนี้ ยกเว้นข้อ ๑๔ ดูเหมือนจะเป็นหลักสากลที่รอบคอบประกอบด้วยเหตุผล แต่ราฟาเอล (Raphael) เห็นว่า เป็นเพียงพันธะที่รอบคอบเท่านั้น (purely prudential obligation) หรือที่คานท์ (Kant) เรียกว่า มีเงื่อนไข (hypothetical) นั่นคือ เป็นพันธะที่มีเงื่อนไข (hypothetical obligation)^{๔๕} เพราะมีผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นพื้นฐาน^{๔๖} กล่าวคือ (๑, ๕-๗, ๑๖) พுகถึงการแสวงหาสันติภาพ (๒-๔) ให้ความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน (๒, ๗-๑๐) การเคารพใน สิทธิและความเสมอภาคของบุคคลอื่น (๑๒-๑๓) การแบ่งปันปัจจัยในการดำรงชีพ โดยยุติธรรม และ (๑๑, ๑๕-๑๖) การยุติปัญหาต่าง ๆ โดยอาศัยคนกลาง^{๔๗} อย่างไรก็ตาม ฮอบส์ ได้สรุปกฎธรรมชาติทั้งหมดนี้ไว้ สอง ประการ คือ หนึ่ง อย่างกระทำต่อบุคคลอื่นในสิ่งที่ไม่ต้องการให้บุคคลอื่นกระทำต่อท่าน^{๔๘} สอง จงปฏิบัติต่อผู้อื่นเสมือนที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อท่าน^{๔๙} เราอาจเรียกได้ว่า ประการแรกเป็นกฎธรรมชาติในแง่ลบ (negative) คือ ห้ามมิให้กระทำ และประการที่สองเป็นกฎธรรมชาติในแง่บวก (positive) คือ อนุญาตให้กระทำ

คาฟกา เรียกกฎธรรมชาติที่ฮอบส์อธิบายไว้ว่า กฎอีโกนิซึม (Rule-Egoism) ด้วยเหตุผลที่ว่า เมื่อเราปฏิบัติตามกฎเหล่านี้แล้ว ย่อมจะได้รับประโยชน์ส่วนตัวในระยะยาว^{๕๐} ฮอบส์เองก็บอกว่า “คำบงการจากเหตุผลเหล่านี้... เป็นเพียงข้อสรุปหรือทฤษฎีเกี่ยวกับว่า สิ่งใดบ้างจะนำไปสู่การดำรง

^{๔๕} D.D. Raphael, *Hobbes Moral and Politics* (London: George Allen and Unwin, 1977), p. 52.

^{๔๖} Ibid., p. 57.

^{๔๗} Gregory S. Kavka, *Hobbesian Moral and Political Theory*, p. 343.

^{๔๘} Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 15, p. 103. “Do not that to another, which thou wouldest not have done to thyself.”

^{๔๙} Ibid., Part I, chap. 14, p. 85. “Whatsoever you require that others should do to you, that do ye to them.”; part II, chap. 17, p. 109. “doing to others, as we would be done to, of themselves.”

^{๕๐} Gregory S. Kavka quoted in Jean Hampton, *Hobbes and The Social Contract Tradition* (New York: Cambridge University Press, 1986), p. 93.

ไว้ และการพิทักษ์ชีวิตของมนุษย์เอง”^{๕๑} เพื่อให้มองเห็นชัดว่า กฎธรรมชาติของฮอบส์ก่อให้เกิดผล ประโยชน์ส่วนตัวแก่ผู้ปฏิบัติอย่างไร ผู้วิจัยขอยกเอากฎธรรมชาติ ๓ ข้อแรก ซึ่งถือว่าเป็นกฎพื้นฐาน ที่มีความสำคัญมาอธิบายอีกครั้งหนึ่ง คือ

๑. มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาสันติภาพ และมีความหวังในสันติภาพเสมอ หากไม่อาจจะ พบสันติภาพได้ ก็ต้องแสวงหา ต้องมีความเชื่อมั่นในสันติภาพ พยายามสร้างขึ้นให้จงได้ โดยวิธีการ ทั้งมวลรวมทั้งสงคราม

๒. มนุษย์ทุกคนจักต้องสมัครใจเมื่อคนอื่น ๆ สมัครใจเช่นนั้นด้วย เพื่อประโยชน์ของ เสรีภาพ และการป้องกันตนเอง จงสละสิทธิในสิ่งทั้งปวงนี้เสีย และพอใจอยู่กับอิสรภาพต่อคนอื่น ๆ เท่าที่ตนจะยอมให้คนอื่น ๆ มีต่อตน

๓. มนุษย์ทุกคนต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้กับผู้อื่น

จะเห็นว่า (๑) บังคับให้คนหลบหนีจากความเลวทรามของสภาวะธรรมชาติ หันมาแสวงหา และเชื่อมั่นในสันติภาพ เพื่อความผาสุกร่วมกัน (๒) เป็นกฎที่ชี้ทางให้มนุษย์แสวงหาประโยชน์ส่วน ตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด กล่าวคือ เมื่อจะให้อำนาจหรือสิทธิบางอย่างแก่ผู้อื่นนั้น ตนเองต้อง แน่ใจได้ว่า จะได้รับอำนาจและสิทธิมากขึ้น หรืออย่างน้อยก็ได้รับตอบแทนเท่าเดิม ดังที่ฮอบส์เขียน ไว้ว่า

เมื่อใดก็ตามที่คนมอบสิทธิของตนเองหรือปฏิเสธที่จะรับสิทธินั้น เขาย่อมหวังที่จะได้ รับสิทธิบางอย่างเป็นการตอบแทน หรือมิฉะนั้นก็หวังที่จะได้อะไรบางอย่างซึ่งดีสำหรับ ตน เพราะการกระทำอย่างนั้นเป็นการกระทำโดยเจตนา และการกระทำโดยเจตนาของทุก คน ย่อมมีวัตถุประสงค์ที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่ตนเอง^{๕๒}

^{๕๑} Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 15, p. 104.

“These dictates of reason, . . . for they are but conclusions or theorems concerning what conduceth to the conservation and defence of themselves.”

^{๕๒} *Ibid.*, Part I, chap. 14, p. 86. “Whenever a man transferreth his right, or renounceth it; it is either in consideration of some right reciprocally transferred to himself; or for some other good he hopeth for thereby. For it is a voluntary act: and of the voluntary acts of every man, the object is some good to himself.”

... การกระทำโดยเจตนาทุกอย่างของคนมุ่งไปสู่ผลประโยชน์ของตนเอง และการกระทำซึ่งนำไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตนต้องการได้มากที่สุด เป็นการกระทำที่มีเหตุผลที่สุด^{๕๓}

การที่มนุษย์ร่วมกันมอบสิทธิของตน เป็นที่มาของสัญญาประชาคม (social contract) แต่สัญญาประชาคมที่เกิดขึ้นจะไม่เรียกร่องการโอนสิทธิตามธรรมชาติไปเสียทั้งหมด ดังที่ฮอบส์บอก ว่า วิธีการในอันที่จะผละหนีจากสภาพธรรมชาติ ก็โดยการสละสิทธิตามธรรมชาติของตนเองหลายประการ เว้นแต่สิทธิในการปกป้องรักษาตนเองจากความตาย การบาดเจ็บ และการจับกุมคุมขัง ในเรื่องนี้ วิทท์ วิศทเวทย์ อธิบายทัศนะของฮอบส์ไว้ว่า

... เนื่องจากมนุษย์วิตกกังวลในการที่จะรักษาผลประโยชน์ของตน ทำให้มนุษย์มาจับมือกัน เพราะทุกคนรู้ว่า คนอื่น ๆ ก็รักตัวเองเท่าๆกัน ดังนั้น อาจจะต่างคนต่างจ้องที่จะแย่งชิงเอาประโยชน์จากผู้อื่น ฉะนั้น เพื่อความปลอดภัยของตน เพื่อที่จะรักษาทรัพย์สินของตน และเพื่อที่จะไม่ทำให้ตนต้องหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลา มนุษย์จึงมาทำ "สัญญาประชาคม" ขึ้น กล่าวคือ มาร่วมกลุ่มกันออกข้อกำหนดบางอย่าง เพื่อห้ามมิให้คนหนึ่งไปรุกรานผลประโยชน์ของอีกคนหนึ่ง และทุกคนก็สัญญาที่จะปฏิบัติตามนี้ ทั้งนี้ ก็เพื่อความสุขของทุก ๆ คน นี่คือ วัตถุประสงค์ของ "รัฐ" ในทัศนะของฮอบส์ โดยนัยนี้ ความสามัคคีก็คือความเห็นแก่ตัว มนุษย์มิได้มาอยู่ร่วมกันเพื่อที่จะสร้างสรรค์อะไร แต่เพื่อที่จะปกป้องผลประโยชน์ของแต่ละคน การร่วมมือกันเป็นเพียงเครื่องมือ ที่จะให้แต่ละคนหาความสุขให้แก่ตนเองมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การเชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบและกฎที่ออกมาร่วมกันนั้น ก็เพื่อตัวเอง คือ มิให้คนอื่นมาทำความเดือดร้อนให้ตน เราต้องยอมเสียสละอะไรบางอย่าง แต่ที่เสียนั้นก็เพราะจะได้อะไรกลับคืนเท่านั้น^{๕๔}

สำหรับ (๓) ถ้าทุกคนไม่ยึดมั่นในสัญญาประชาคม มันก็จะหมดความหมายและจะผลักดันให้พวกเขาถอยกลับไปสู่สภาวะสงครามอีก กฎนี้ฮอบส์คิดว่า เป็นจุดเริ่มต้นของความยุติธรรม (justice) ซึ่งฮอบส์หมายถึง การทำตามสัญญา (covenant) อันจะนำพาไปสู่สันติภาพ และก่อ

^{๕๓} Ibid., Part I, chap. 15, p. 95. "... all the voluntary actions of men tend to the benefit of themselves; and those actions are most reasonable, that conduce most to their ends."

^{๕๔} วิทท์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น*, หน้า ๑๕-๒๐.

ประโยชน์สุขแก่ผู้ที่ปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้ ตามทัศนะของฮอบส์ การที่เราให้ความร่วมมือกับคนอื่น ๆ ก็เป็นไปเพื่อปกป้องตัวเรานั้นเอง ในทำนองเดียวกัน การที่คนอื่น ๆ ให้ความร่วมมือกับเรา เพราะเขาย่อมหวังผลประโยชน์เป็นการตอบแทน หรือเพื่อปกป้องตัวเขานั้นเอง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า ฮอบส์อธิบายกฎธรรมชาติ โดยมีพื้นฐานที่ผลประโยชน์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล กล่าวคือ กฎธรรมชาติเหล่านี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปลอดภัย ปราศจากการต่อสู้ทำร้ายกัน และให้ยึดมั่นในสัญญาที่ได้ตกลงกันได้ ดังนั้น ฮอบส์จึงถือว่า เป็นกฎคงที่เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมันเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ต่อการรักษาสันติภาพ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งฮอบส์คิดว่า ไม่มีกฎศีลธรรมกฎไหนอยู่สูงส่งไปกว่ากฎธรรมชาติทั้ง ๓ นี้ กฎธรรมชาติอื่น ๆ บางทีเราอาจเรียกว่า เป็นเพียงกฎแห่งความรอบคอบส่วนบุคคลเท่านั้น

เนื่องจากฮอบส์ถือว่า กฎธรรมชาติคือกฎศีลธรรม และกฎธรรมชาตินั้น เป็นหลักสากลที่รอบคอบประกอบด้วยเหตุผล แต่เป็นเหตุผลที่มีเงื่อนไข กล่าวคือ จะถือว่า มีเหตุผลก็ต่อเมื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองเท่านั้น โดยนัยนี้ กฎศีลธรรมก็เป็นกฎที่มีเงื่อนไข เช่น ห้ามฆ่าผู้อื่น ห้ามลักขโมยสิ่งของผู้อื่น ฯลฯ กฎเหล่านี้มีเงื่อนไขแฝงอยู่ว่า การฆ่าผู้อื่นนั้นผิด แต่ที่ผิดนั้นมีไว้เพราะมีความผิดในตัวเอง ความผิดของมันอยู่ที่มันขัดขวางการแสวงหาความสุขให้แก่ตนเอง และของแต่ละคนที่อยู่ด้วยกัน ดังนั้น สำหรับฮอบส์ กฎศีลธรรมกับความเห็นแก่ตัวไม่ขัดแย้งกัน เพราะกฎศีลธรรมมีเงื่อนไขเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวของแต่ละคน คนที่ฉลาดรอบคอบและแสวงหาความสุขแก่ตนเอง ย่อมปฏิบัติตามกฎศีลธรรมหรือกฎธรรมชาติ โดยยินยอมทำสัญญาประชาคมต่อกัน จนก่อให้เกิดเป็น “รัฐ” ขึ้นมา รัฐที่เกิดขึ้นนี้อาจเรียกได้ว่า เป็นรัฐในอุดมคติของฮอบส์ ซึ่งจะเป็นคำตอบต่อคำถามที่ว่า อุดมคติของชีวิตตามทัศนะของฮอบส์คืออะไร ?

ข. อุดมคติของชีวิต (Ideal of life)

สำหรับฮอบส์ ถ้าเราถามเขาว่า มนุษย์เราควรทำอะไรกับตัวเอง เราควรใช้ชีวิตของเราอย่างไร และอะไรเป็นสิ่งที่สูงสุดของชีวิตที่เราควรแสวงหา เขาคงตอบว่า มนุษย์เราควรทำในสิ่งที่จะไม่เป็นอันตรายกับตัวเอง ควรใช้ชีวิตของเราด้วยความรอบคอบและก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองมากที่สุด และสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตที่เราควรแสวงหา ก็คือ ผลประโยชน์ส่วนตัวหรือความสุขแก่ตนเอง

การที่จะบรรลุอุดมคติของชีวิตดังกล่าวมา จำเป็นต้องยอมสละสิทธิโดยธรรมชาติ โดยต้องทำพร้อม ๆ กัน เรียกว่า การทำ “สัญญาประชาคม” และสัญญานี้จะต้องเป็นที่ยอมรับของทุกคน

ด้วย เพื่อห้ามมิให้คนหนึ่งไปรุกรานผลประโยชน์ของอีกคนหนึ่ง แต่สัญญานี้ ถ้าไม่มีอำนาจบังคับ หรือที่ฮอบส์เรียกว่า ถ้าเป็นสัญญาที่ไร้คาบ ก็จะเป็นเพียงคำพูดเท่านั้น และคำพูดลม ๆ แล้ง ๆ ก็ไม่มีผลอำนาจใดที่จะปกป้องมนุษย์ได้ ฮอบส์กล่าวว่า พันธะของคำพูดนั้นอ่อนแอเกินไปที่จะควบคุมความทะเยอทะยาน ความละโมภ โกรธ และอารมณ์อื่น ๆ ของคน โดยไม่ต้องทำให้กลัวอำนาจบังคับบางอย่าง ซึ่งไม่อาจหวังให้มีได้ในสภาวะอันเป็นเพียงธรรมชาติที่คนทั้งปวงเสมอกัน และเป็นผู้วินิจฉัยความถูกต้องของความกลัวของตนเอง^{๕๕}

ฮอบส์ ถือว่าการที่เราจะทำให้บุคคลปฏิบัติตามสัญญาที่ได้กระทำไว้ต่อกัน ก็โดยใช้ อำนาจบังคับ แต่อำนาจนี้จะเกิดมีได้ก็ด้วยการก่อตั้งจักรภพ (commonwealth) ขึ้น เขาอธิบายถึงเรื่องนี้ไว้อย่างชัดเจนว่า

หนทางเดียวเท่านั้นที่จะก่อตั้งอำนาจร่วมเช่นนั้น อันอาจสามารถป้องกันคนทั้งหลาย ต่อการรุกรานของต่างประเทศ และป้องกันมิให้ประทุษร้ายต่อกัน ซึ่งเป็นการทำให้คนทั้งหลายอาจบำรุงเลี้ยงตนเองและดำรงชีวิตอย่างเป็นสุขด้วยกำลังอุตสาหกรรมของตนเอง และด้วยทรัพย์สินของโลก ก็คือ มอบอำนาจทั้งปวงและกำลังของคนทั้งหลายให้กับคน ๆ หนึ่ง หรือกับกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง เป็นการทอนเจตจำนงทั้งปวงของเขาจากเสียงหลาย ๆ เสียง ลงเป็นเจตจำนงเดียว กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือแต่งตั้งคน ๆ หนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่งให้เป็นตัวของเขาทั้งหลาย และทุกคนเป็นเจ้าของและรับรู้ตนเองว่า เป็นต้นกำเนิดของสิ่งใด ๆ ที่ผู้ซึ่งเป็นตัวของเขาทั้งหลายจะกระทำ หรือเป็นเหตุทำให้เกิดขึ้นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสันติภาพและความปลอดภัยร่วมกัน และโดยนัยนี้ เป็นการมอบเจตจำนงของคนทั้งหลาย ทุก ๆ เจตจำนงของผู้นั้น และให้การวินิจฉัยของคนทั้งหลายอยู่ภายใต้การวินิจฉัยของเขา นี้มีความหมายมากกว่าการยินยอม หรือตกลง มันเป็นเอกภาพอันแท้จริงของคนทั้งปวง ในตัวคน ๆ เดียวกัน อันจักทำขึ้นด้วยกติกาสัญญาของทุกคนกับทุกคน ในลักษณะคัจฉา ทุกคนควรจะกล่าวกับทุกคนว่า ข้าพเจ้ามอบและสละสิทธิของข้าพเจ้าในการปกครองตัวเองให้แก่คน ๆ นี้ หรือกลุ่มนี้ โดยมีเงื่อนไขว่า ท่านต้องสละสิทธิของท่านให้แก่เขา และมอบอำนาจกระทำการทั้งปวงให้แก่เขาเช่นเดียวกัน เมื่อท่านเช่นนี้ กลุ่มชนที่รวมกันเข้าเป็นบุคคลหนึ่งเช่นนั้น เรียกว่า จักรภพ (Commonwealth) หรือ ชีวิตัส (Civitas) ในภาษาละติน นี่เป็นการก่อให้เกิดรัฐาธิปัตย์ (Leviathan) ผู้ยิ่งใหญ่ หรือเป็น (ถ้าจะพูดอย่างยก

๕๕

Thomas Hobbes, *Leviathan*, ed. Michael Oakeshott, Part I, chap. 14, pp. 89-90.

ย่องขึ้น) พระเจ้าผู้เป็นอมตะ ซึ่งเราเป็นหนี้สันติภาพและการคุ้มครองภายใต้ พระเจ้าผู้เป็นอมตะ^{๕๖}

จักรภพ หรือรัฐตามที่ฮอบส์เสนอนั้น เขาเชื่อว่า จะเป็นรัฐที่มีศักยภาพในการอำนวยความสะดวกส่วนตัวแก่ประชาชนของรัฐนั้นอย่างดีที่สุด เพราะมีผู้ปกครองที่คอยกำกับควบคุมให้พวกเขากระทำตามคำมั่นสัญญาที่ได้กระทำไว้ต่อกัน กล่าวคือ ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองจกต้องเคารพเชื่อฟังผู้ปกครองหรือองค์อธิปัตย์ (sovereign) อย่างเคร่งครัด เพราะผู้ปกครองเป็นผู้ที่ทรงไว้ซึ่งอำนาจเด็ดขาดในทุก ๆ เรื่อง ดังนั้น การที่จะคิดโค่นล้มผู้ปกครองจกต้องไตร่ตรองให้ดี หรือต่อเมื่อมีเหตุจำเป็นจริง ๆ ก็สามารถปฏิวัติได้ เช่น การดำรงชีวิตในรัฐนั้นหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินไม่มีเลย แต่การปฏิวัติหรือต่อต้านอำนาจขององค์อธิปัตย์ก็จะเป็นผลให้หวนกลับไปสู่สภาวะธรรมชาติซึ่งเลวร้ายยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ในขณะที่การดำรงชีวิตอยู่ภายใต้รูปแบบของรัฐตามที่ฮอบส์เสนอ

^{๕๖} Ibid., Part II, chap. 17, p. 112; เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองจากเพลโต-ปัจจุบัน*, แปลโดย เสน่ห์ จามริก, หน้า ๒๘๑. “The only to erect such a common power, as may be able to defend them from the invasion of foreigners, and the injuries of one another, and thereby to secure them in such sort, as that by their own industry, and by the fruits of the earth, they may nourish themselves and live contently; is, to confer all their power and strength upon one man, or upon one assembly of men, that may reduce all their wills, by plurality of voices, unto one will: which is as much as to say, to appoint one man, or assembly of men, to bear their person; and every one to own, and acknowledge himself to be author of whatsoever he that so beareth their person, shall act, or cause to be acted, in those things which concern the common peace and safety; and therein to submit their wills, every one to his will, and their judgments, to his judgement. This is more than consent, or concord; it is a real unity of them all, in one and the same person, made by covenant of every man with every man, in such manner, as if every man should say to every man, I authorize and give up my right of governing myself, to this man, or to this assembly of men, on this condition, that thou give up thy right to him, and authorize all his actions in like manner. This done, the multitude so united in one person, is called a COMMONWEALTH, in LATIN CIVITAS. This is the generation of that great LEAVIATHAN, or rather, to speak more reverently, of that mortal god, to which we owe under the immortal God, our peace and defence.”

มานี้ เขาเชื่อว่า จักทำให้อุดมคติของชีวิตคงถาวรมาเป็นจริงได้

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในรัฐนั้น ฮอบส์เห็นว่า ถ้าคนใดไม่อาจปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่จะพึงมีขึ้น จะต้องถูกขจัดออกไป ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เป็นการ และสร้างความเดือดร้อนให้แก่รัฐและประชาชนคนอื่น ๆ ที่อยู่กันอย่างปกติสุข ดังที่เขาเขียนไว้ว่า

ในความโน้มเอียงของคนต่อสังคม มีลักษณะแตกต่างต่างกันของธรรมชาติอันเกิดจากลักษณะแตกต่างต่างกันของอารมณ์รู้สึกต่าง ๆ ไม่ต่างกับที่เราเห็นในหมู่หินศิลาที่นำมารวมกันใช้สร้างปราการขึ้น เพราะเช่นเดียวกับหินศิลา ที่ความแข็งกระด้างและขรุขระทำให้กินเนื้อที่ของก้อนอื่น ๆ มากกว่าที่ตนเองจะเสริมให้เต็มได้และเพราะความแข็งกระด้างไม่อาจทำให้ราบเรียบได้ง่าย ๆ และทำให้กะกะการก่อสร้าง หินศิลานั้นย่อมจะถูกช่างก่อสร้างทิ้งไปเพราะไร้ประโยชน์และยุ่งยาก ฉะนั้นก็ฉะนั้น คนที่เพราะเหตุว่า ธรรมชาติอันแข็งกระด้างจะพยายามรักษาสิ่งต่าง ๆ ที่เกินความจำเป็นสำหรับตนเอง หากจำเป็นสำหรับคนอื่น ๆ และเพราะอารมณ์คือคั้นของเขาไม่อาจแก้ไขได้ ก็ย่อมจะต้องถูกปล่อยหรือเอาออกจากสังคมเสียเพราะหนักสังคัม^{๕๖}

นอกจากประชาชนจะเคารพกฎหมายและเชื่อฟังคำสั่งของผู้ปกครองแล้ว ฮอบส์ยังเสนอว่า ผู้ปกครองที่ฉลาดจะต้องปกครองอย่างเที่ยงธรรม โดยรู้อยู่ว่า ถ้าไม่สามารถทำเช่นนี้ได้แล้ว ก็จะหันเหคนในบังคับของตนไปสู่ภาวะธรรมชาติได้ ในขณะที่เดียวกัน ประชาชนก็มีอิสระที่จะกระทำสิ่งใด ๆ ก็ได้ที่ผู้ปกครองไม่ได้ห้ามไว้ เช่น อิสระที่จะซื้อขายและทำสัญญาอย่างอื่นระหว่างกัน หรือแม้การ

^{๕๖} Ibid., part I, chap. 15, p. 99; เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘๔. “. . . that there is in men's aptness to society, a diversity of nature, rising from their diversity of affections; not unlike to that we see in stones brought together for building of an edifice. For as that stone which by the asperity, and irregularity of figure, takes more room from others, than itself fills; and for the hardness, cannot be easily made plain, and thereby hindereth the building, is by the builders cast away as unprofitable, and troublesome: so also, a man that by asperity of nature, will strive to retain those things which to himself are superfluous, and to others necessary; and for the stubbornness of his passions, cannot be corrected, is to be left, or cast out of society, as cumbersome thereunto.”

เลือกถิ่นที่อยู่อาศัย และปัจจัยในการดำรงชีพ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองมากที่สุด

ค. เกณฑ์ตัดสินจริยธรรม (Moral Standard)

ในตอนที่ผ่านมา เราได้ทราบถึงแนวความคิดของฮอบส์เกี่ยวกับที่มาของศีลธรรม และจุดหมายของชีวิตที่พึงปรารถนามาแล้ว ต่อไปนี้จะเริ่มพิจารณาปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งของจริยศาสตร์ เพื่อศึกษาว่า ฮอบส์มีทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร นั่นคือ ปัญหาเรื่องเกณฑ์ที่จะนำมาใช้ตัดสินการกระทำว่า อย่างไรถูก อย่างไรผิด อย่างไรดี อย่างไรชั่ว

ในทางจริยศาสตร์ แบ่งเกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ ๆ อย่างแรก คือ สัมพัทธนิยม (relativism) ซึ่งถือว่า ความดี ความชั่ว เป็นเรื่องไม่ตายตัว หากแต่ขึ้นอยู่กับบุคคลและสภาพสังคม กล่าวคือ การกระทำหรือการปฏิบัติอันใดอันหนึ่งจะดีหรือชั่ว ผิดหรือถูกขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยหลายอย่าง ในสภาพอย่างหนึ่ง สิ่ง ๆ หนึ่งหรือการกระทำหนึ่งอาจจะดีหรือถูก แต่ในอีกสภาพหนึ่งอาจเลวหรือผิดก็ได้ เมื่อความดีมิใช่สิ่งตายตัวจึงไม่มีมาตรฐานอันใดอันหนึ่งที่ตายตัวมาตัดสินความดีได้ เกณฑ์ที่ใช้ตัดสินจริยธรรมนั้นมีหลายเกณฑ์ และไม่มีเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่งที่สูงสุดหรือดีกว่าเกณฑ์อื่น ๆ อย่างที่สอง คือ สัมบูรณ์นิยม (absolutism) ซึ่งถือว่า ความดีเป็นสิ่งตายตัว ถ้าสิ่งหนึ่งดีมันต้องดีโดยไม่มีเงื่อนไข กล่าวคือ ความดีไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นใด ดังนั้น จึงมีมาตรฐานตายตัวที่แน่นอนอันหนึ่งมาตัดสินความดี

สำหรับฮอบส์ เมื่อพิจารณาจากงานเขียนของเขาแล้ว จะเห็นว่า มีแนวความคิดแบบสัมพัทธนิยม เพราะเขามีความคิดที่ว่า “สิ่งที่ดีก็คือสิ่งที่ฉันชอบ” ดังข้อเขียนตอนหนึ่งว่า

อะไรก็ตามอันเป็นสิ่งที่ตรงกับความอยากหรือความประสงค์ของใครคนหนึ่ง เขาเองก็เรียกสิ่งนั้นว่าดี อะไรก็ตามที่ตรงกับความเกลียดของเขา เขาก็เรียกมันว่าชั่ว อะไรก็ตามที่เขาเหยียดหยาม เขาก็เรียกว่าชยะแขง คำเหล่านี้คือ ดี ชั่ว ชยะแขง เป็นคำที่ใช้เรียกความสัมพัทธ์ของสิ่งต่าง ๆ กับผู้เรียก ไม่มีอะไรที่เป็นอย่างนั้นในตัวมันเองโดยสมบูรณ์ และก็ไม่มีเกณฑ์กลางอันหนึ่งอันใดที่จะตัดสินสิ่งต่าง ๆ ว่าดีหรือชั่ว นอกจากตัวบุคคลนั่นเอง^{๕๔}

^{๕๔} Ibid., Part I, chap. 6, p. 32; วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๖๘. “But whatsoever is the object of any man's appetite or desire, that is it which he for his part calleth good: and the object of his hate and aversion, evil; and of his contempt, vile and inconsiderable.

ฮอบส์ เห็นว่า ในที่ที่ไม่มีรัฐย่อมไม่มีกฎเรื่องดีชั่วสำหรับใช้ร่วมกัน แต่เมื่อทุกคนเข้ามาอยู่ในรัฐแล้วกฎเกณฑ์ตัดสินเรื่องดี ชั่ว รัฐเป็นผู้กำหนด คังนั้น อาจกล่าวได้ว่า สัมพันธนิยมของฮอบส์เป็นทั้งสัมพันธนิยมที่ขึ้นอยู่กับบุคคล และสังคม เช่น ในสภาวะธรรมชาติ จะใช้เกณฑ์ตัดสินโดยเอาตัวเองเป็นเกณฑ์ ในลักษณะที่ว่า “สิ่งที่ดีก็คือสิ่งที่ฉันชอบและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ฉันมากที่สุด” หลักการนี้ก็คือ สัมพันธนิยมที่ขึ้นอยู่กับบุคคล กล่าวคือ แต่ละคนจะเป็นผู้ตัดสินการกระทำของตนเองว่าถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว โดยใช้ผลประโยชน์และความพอใจส่วนตัวเป็นเกณฑ์ตัดสิน แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในรัฐ จะใช้เกณฑ์ตัดสินโดยอิงอาศัยกฎเกณฑ์ของรัฐนั้น ๆ กล่าวคือ รัฐหรือผู้ปกครองที่เรียกว่า องค์กรปิตัยจะเป็นผู้ตัดสินเอง ซึ่งการตัดสินดังกล่าวนี้ ย่อมคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนแต่ละคนเป็นสำคัญ

๒.๔ ข้อมูลทางชีววิทยาในฐานะหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนอรรถนิยามทางจริยศาสตร์

ในตอนที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้กล่าวถึงแนวความคิดของเอพิคคิวรัส และฮอบส์ เพื่อชี้ให้เห็นว่า ทั้งสองคนนี้ต่างก็มีความคิดว่า ผลประโยชน์ส่วนตัวเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจ (motivation) ให้บุคคลกระทำการต่าง ๆ ฮอบส์เองถึงกับบอกว่า ความเห็นแก่ตัวไม่ใช่สิ่งที่น่ารังเกียจ เหยียดหยาม เพราะโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เราไม่เคยปรารถนาอะไรรื่น นอกจากผลประโยชน์ส่วนตัว ต่อไปนี้จะนำเสนอความคิดเห็นในแง่ชีววิทยา (biology) ที่นักปรัชญาบางท่านเห็นว่า เป็นพื้นฐานของจริยศาสตร์ โดยเฉพาะจริยศาสตร์แบบอรรถนิยาม

ชีววิทยา อธิบายถึงสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะมนุษย์ว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์เป็นสัตว์ที่มีสัญชาตญาณเพื่อเอาตัวรอด เหมือนกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ แต่สำหรับมนุษย์ สัญชาตญาณนี้มีความละเอียดซับซ้อนมากกว่าสัตว์อื่น ๆ ความแตกต่างนี้เราอาจอธิบายได้ว่า เป็นเพราะมนุษย์สามารถปรับตนเองให้อู่อรอดได้ดีที่สุด จนกระทั่งพัฒนาตนเองให้มีชีวิตจิตใจที่ประกอบด้วยเหตุผล ปัญญา ทำให้รู้จักแยกแยะผิด ถูก ชั่ว ดี ได้ ในขณะที่สัตว์อื่น ๆ พัฒนาไม่ถึงระดับเดียวกันกับมนุษย์จึงเป็นอยู่ด้วยสัญชาตญาณดั้งเดิม ดังที่คาร์วิน (Charles Robert Darwin: ค. ศ. ๑๘๐๙ - ๑๘๘๒) ซึ่งเป็นเจ้าของทฤษฎีวิวัฒนาการที่ถือว่า “ผู้เหมาะสมที่สุดเท่านั้นจึงจะอยู่รอด” ได้กล่าวไว้ว่า ความแตกต่างทางด้านจิตใจระหว่างมนุษย์กับสัตว์ชั้นสูงอื่น ๆ นั้น เป็นเพียงความแตกต่างกันโดยปริมาณ (degree)

For these words of good, evil, and contemptible, are ever used with relation to the person that useth them: there being nothing simply and absolutely so; nor any common rule of good and evil, to be taken from the nature of the objects themselves; but from the person of the man. . .”

มีใช้คุณภาพ (kind)^{๔๘} กล่าวคือ คาร์วินมองว่า โดยธรรมชาติแล้วจิตใจของมนุษย์กับสัตว์ชั้นสูงอื่น ๆ เป็นประเภทเดียวกัน หรือเป็นพวกเดียวกัน ต่างกันตรงที่จิตใจของมนุษย์สลับซับซ้อนและมีการพัฒนา มากกว่าเท่านั้น เขาเรียกการพัฒนาของมนุษย์จนถึงขีดสุดนั้นว่า “ความสำนึกทางศีลธรรม” ซึ่งเป็นผลมาจากการที่มนุษย์มีสัญชาตญาณใหม่ ที่เรียกว่า “สัญชาตญาณสังคมหรือสัญชาตญาณกลุ่ม” (social instinct) ซึ่งจะได้อธิบายถึงในลำดับต่อไป

มีนักชีวสังคมวิทยา(sociobiologist)บางคนถือว่า มนุษย์เห็นแก่ตัวมาตั้งแต่เกิด โดยอธิบายว่า ตามข้อเท็จจริงทางธรรมชาตินั้น เราจะเห็นว่า สิ่งที่ธรรมชาติเลือกสรรไว้แล้วแล้วแต่มีความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น เขาเรียกสิ่งมีชีวิตที่อยู่รอดมาได้มีว่า ยีนที่เห็นแก่ตัว (selfish gene) นั่นคือ สิ่งมีชีวิตถูกธรรมชาติสร้างขึ้นมา เพื่อให้ปกป้องรักษาตัวเอง ยีนใดที่ไม่อาจปกป้องรักษาตัวเองได้ก็จะสูญสลายไปกับธรรมชาติ ส่วนที่อยู่รอดมาได้ก็ต้องชวนช่วยต่อสู้ปกป้องตัวเองอย่างนี้ต่อไป สำหรับมนุษย์ ยีนชนิดนี้มีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นตัวคอยกระตุ้นเตือนให้ขยันขันแข็ง หากเมื่อไรเฉื่อยชา ชี้เกียจ นั้นแสดงว่ายีนตัวนี้ไม่ทำหน้าที่หรือมันหมดความกระตือรือร้นนั่นเอง^{๖๐}

ตามทฤษฎีข้างต้น ความเห็นอกเห็นใจ หรือ เห็นแก่ผู้อื่น โดยเนื้อแท้แล้วก็แฝงไว้ซึ่งความเห็นแก่ตัว หรืออาจจะเรียกว่า เป็นการเห็นแก่ประโยชน์ตนเองอย่างมีความฉลาด มีเหตุผล เพราะการกระทำใดที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด การกระทำนั้นก็มีเหตุผลที่สุด^{๖๑} ตัวอย่างเช่น พ่อแม่ เมื่อให้กำเนิดลูกขึ้นมา ย่อมรับเป็นภาระธุระในการปกป้องคุ้มครอง เลี้ยงดูจนกว่าลูกจะมีพัฒนาการที่สามารถปกป้องคุ้มครองตนเองได้ ข้อเท็จจริงนี้ไม่มีใครปฏิเสธได้ เราอาจอธิบายได้ว่า ในแง่หนึ่งนั้นเป็นคุณธรรมของพ่อแม่ ซึ่งคุณธรรมนี้อาจเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ หรือเป็นผลมาจากการอบรมสั่งสอนก็ได้ แต่ในอีกแง่หนึ่ง เป็นความเห็นแก่ตัวของพ่อแม่ เพราะที่ทำเช่นนั้น เป็นแรงผลักดันของสัญชาตญาณเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์มนุษย์ เพื่อปกป้องรักษา และพัฒนาอินนี้ให้ดีที่สุด เพื่อที่ธรรมชาติจะได้เลือกสรรไว้ต่อไป ซึ่งการทำตามสัญชาตญาณนี้ ในบางโอกาสอาจเป็นการทำร้ายสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ เพื่อให้ฝ่ายตนดำรงชีวิตอยู่ได้ตลอดไป นับได้ว่า เป็นลักษณะของการกระทำที่

^{๔๘} Charles Robert Darwin, The Descent of Man, quoted in Peter Singer, The Expanding Circle (Oxford: Oxford University Press, 1981), p. 28.

^{๖๐} Richard Dawkins, The selfish Gene, quoted in Peter Singer, The Expanding Circle, pp. 128-132.

^{๖๑} Peter Singer, The Expanding Circle, p. 144.

เห็นแก่ตัวโดยแท้

อนึ่ง จากตัวอย่างเดียวกันนี้ ถ้ามองจากแง่สังคมวิทยาที่ว่า พ่อแม่เลี้ยงลูกเพื่อหวังพึ่งพาอาศัยในภายภาคหน้า เหมือนคนปลูกต้นไม้ก็หวังว่าเมื่อมันใหญ่โตขึ้นจะได้อาศัยร่มเงาบ้าง เป็นต้น จัดเข้าในทำนองที่ว่า “เลี้ยงลูกเหมือนปลูกต้นไม้ เมื่อใหญ่โตจะได้พักอาศัย” นั้น จะเห็นได้ว่าการทำเช่นนี้ เป็นเหมือนการลงทุน แม้ว่าในระดับหนึ่งจะแสดงให้เห็นว่า เป็นการมีคุณธรรมที่ช่วยเหลือเลี้ยงดูด้วยความเสียสละ อดทน แต่เมื่อมีเจตนาหวังผลประโยชน์แก่ตนเองก็นับว่ามีความเห็นแก่ตัวแฝงอยู่ คุณธรรมดังกล่าวนั้นก็เพียงมายาภาพมิใช่สิ่งที่เป็นแก่นแท้จริง หรือยังไม่ใช่มีคุณธรรมความดีจริง เพราะเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ผู้อื่นเพื่อที่ตนจะได้ประโยชน์เป็นการตอบแทนบ้าง คำว่า “ประโยชน์” นอกเหนือจากสิ่งที่เป็นวัตถุแล้ว ยังหมายเอาส่วนที่เป็นนามธรรม คือ ความสบายใจ ความพอใจ ภูมิใจ ที่ตนเองได้ทำสิ่งนั้นลงไป อาจเรียกผู้ที่ถือคติเช่นนี้ว่า “reciprocal altruism” หรือ “enlightened self-interest”^{๖๒} ทั้งนี้เพราะ “ความเห็นแก่ตัว” นั้น อาจตีความได้ ๒ อย่าง อย่างแรก คือ เห็นแก่ประโยชน์ตนเอง ทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองเท่านั้น อย่างหลัง คือ ในการทำสิ่งนั้นแม้จะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์หรือสิ่งตอบแทนที่เป็นขึ้นเป็นอันแก่ตนเอง แต่ก็พอใจ และสบายใจที่ได้ทำสิ่งนั้นลงไป^{๖๓}

ทฤษฎีวิวัฒนาการของคาร์วิน เป็นอีกแนวความคิดหนึ่งที่นักชีวสังคมวิทยา นำมาอธิบายว่าเป็นพื้นฐานของจริยศาสตร์แบบอสังคมนิยม เพราะคาร์วินเองก็ยอมรับว่า สัตว์ขาดญาณคั้งเคิมที่มนุษย์มีอยู่ก็คือ ความรักตัวเอง การพยายามปกป้องรักษาตัวเอง แต่ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่ค่อยจะแข็งแรงและไม่มีเขี้ยวเล็บเหมือนสัตว์อื่น ๆ จึงทำให้เกาะกลุ่มกันหาอาหาร นาน ๆ เข้าก็ยิ่งเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทำให้พัฒนามาเป็นสัตว์กลุ่มหรือสัตว์สังคม ในกาลต่อมา ประกอบกับการที่มนุษย์มีความรู้สึกดีชั่วเมื่อได้ทำหรือไม่ได้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นเสมือนมโนธรรมประจำตัว และเป็นพลังผลักดันให้เกิด “สัญชาตญาณสังคมหรือสัญชาตญาณกลุ่ม” สัญชาตญาณนี้ เป็นแรงที่ยับยั้งการกระทำบางอย่างที่เกิดจากการผลักดันของสัญชาตญาณคั้งเคิม คือ ความรักตัวเอง หรือ ความเห็นแก่ตัว มาเป็นความเห็นแก่พวกพ้อง เพื่อนฝูง เช่น ในบางกรณีมีพลังผลักดันให้มนุษย์เห็นแก่พวกพ้อง เผ่าพันธุ์ ถึงกับยอมเสี่ยงชีวิตของตนเองเพื่อช่วยเหลือญาติพี่น้องหรือพรรคพวก เพื่อนฝูงก็มี มีบางกรณีถึงกับมีความรู้สึกว่า ตนเองผิดที่ไม่ได้ช่วยเหลือเขา ทั้ง ๆ ที่

^{๖๒} Peter Singer, *The Expanding Circle*, p. 42.

^{๖๓} Ibid., p. 127.

ในการช่วยเหลือกันตนเองไม่ต้องสูญเสียอะไรหรืออาจจะได้อะไรเป็นการตอบแทนด้วยซ้ำ ความรู้สึกเหล่านี้เป็นผลมาจากสัญชาตญาณกลุ่ม ดังที่คาร์วิน เขียนไว้ใน The Descent of Man (1871) ว่า

ในขณะที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มนุษย์จะต้องกระทำตามแรงกระตุ้นที่แรงที่สุดเสมออย่างไม่ต้องสงสัย แม้ว่ากระทำตามนี้บางครั้งอาจเป็นการกระทำที่น่าสรรเสริญ แต่โดยทั่วไปจะเป็นการกระทำที่สนองความปรารถนาของคนโดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น แต่เมื่อได้รับความพอใจแล้วการกระทำที่ได้เสร็จสิ้นไปนี้ ก็จะถูกพิจารณาโดยสัญชาตญาณกลุ่มซึ่งยังคงแฝงอยู่ตลอดเวลา และแล้วเขาก็จะถูกลงโทษเมื่อใดใคร่ครวญถึงความรู้สึกผู้อื่น เขาจะรู้สึกเสียใจสำนึกผิด และละอาย... และเขาจะตั้งใจไว้ไม่มากนักน้อยกว่า ต่อไปเขาจะไม่ทำอย่างนี้ นี่คือ มโนธรรม เพราะมโนธรรมมองย้อนหลังเพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับอนาคต^{๖๔}

แนวความคิดของคาร์วินดังกล่าวมา ถ้ามองในแง่ที่เป็นพื้นฐานของอสังคิม ก็นับได้ว่าเป็นการขยายขอบเขตความหมายของ “ความเห็นแก่ตัว” ให้กว้างขึ้น ซึ่งจากเดิมนั้นหมายถึง การเห็นแก่ประโยชน์ตนเอง รักตัวเอง การบำรุงบำเรอตนเองเท่านั้น กล่าวคือ ทุกการกระทำของคนต้องเป็นไปเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองเท่านั้น แต่คาร์วิน เห็นว่า ในบางกรณีเราไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์ของตนเองโดยตรง แต่เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่พวกพ้อง กลุ่มเพื่อนฝูง และสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ โดยนัยนี้ ก็ยังถือว่า เป็นอสังคิม แต่เป็นอสังคิมที่พัฒนาจากเดิม คือละเอียดซึ้งเกินกว่าเดิมหรือก่อนไปทางปรตานิยมนั่นเอง ทั้งนี้เพราะว่า การทำเพื่อผู้อื่น สำหรับคาร์วินแล้ว ก็ยังคงเป็นผู้ที่รู้จักมักคุ้นและช่วยเหลือกันมา หากใคร่ครวญในความหมายกว้าง ๆ ที่ไม่สังกัดว่า เป็นพวกเรา พวกเขาไม่ ดังนั้น สำหรับคาร์วิน ก็คงไม่ต่างจากฮอบส์บัก เพราะเมื่อเราดามฮอบส์บักว่า ทำไมจึงเห็นแก่ผู้อื่น เขาคงตอบว่า เพราะการเห็นแก่ผู้อื่นก็คือการเห็นแก่ตนทางอ้อม เช่น ช่วยงานเพื่อนบ้าน เมื่อว่าถึงงานเราเขาจะช่วยเหลือบ้าง ต่อข้อถามนี้ คาร์วินคงตอบว่า เพราะผู้นั้นเป็นญาติเรา เป็นเพื่อนบ้านที่เคยช่วยเหลือกันมา เป็นต้น ซึ่งในที่สุดจุดหมายของการกระทำตามแนวคิดของฮอบส์บักกับคาร์วิน ก็ไม่หันประโยชน์ตนและคนที่เป็ญาติ หรือพวกพ้องของตนเอง โดยในส่วนของฮอบส์บักนั้น อาจเห็นได้ว่า เป็นอสังคิมโดยตรงหรืออย่างหยาบ ส่วนคาร์วินเป็นแบบละเอียด ต้องใคร่ครวญมองดูให้ลึกลงไปอีกหน่อยค่อยจะเห็นว่า เป็นอสังคิมอยู่บ้าง

เนื่องจากชีววิทยา ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ โดยไม่ลงลึกไปถึงว่า การที่สิ่งมีชีวิต เช่น มนุษย์ทำสิ่งนี้สิ่งนั้น เป็นความเหมาะสม ขอบธรรมหรือไม่ กล่าวคือ ไม่สนใจเรื่องคุณค่าว่า

^{๖๔} อ้างถึงใน วิทย์ วิศทเวทย์, จริยศาสตร์เบื้องต้น, หน้า ๒๓.

อะไรดี อะไรชั่ว สิ่งนี้ควรทำ หรือ ไม่ควรทำ เป็นต้น แต่มุ่งศึกษาข้อเท็จจริงว่า สิ่งมีชีวิตชนิดนี้เกิดขึ้นมาจากอะไร ทำไมจึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้น การที่จะตรวจสอบว่า ชีวิตวิทยาถูกหรือผิดที่บอกว่า โดยธรรมชาติมนุษย์รักตัวเอง และพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้ว่าวิถีทางนั้นอาจจะเป็นการทำลายชีวิตสัตว์อื่น หรือแม้กระทั่งชีวิตมนุษย์ด้วยกัน ก็ต้องอาศัยการสังเกตดู กล่าวคือ ต้องไปดูข้อเท็จจริงให้เห็นประจักษ์ว่า ที่พูดมานั้นตรงกับข้อเท็จจริงหรือไม่ ถ้าตรงชีวิตวิทยา ก็พูดถูก ถ้าไม่ตรงก็ผิด กล่าวคือต้องอาศัย วิชา จิตวิทยา หรือ แขนงวิชาทางสังคมศาสตร์เข้ามาช่วย ซึ่งเราเรียกผู้ที่สนใจศึกษาในด้านนี้ว่า นักชีวสังคมวิทยา เพราะวิชานี้ ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ว่า โดยข้อเท็จจริงแล้วมนุษย์เป็นอยู่อย่างไร เห็นแก่ประโยชน์ตน หรือว่า มีการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่นอยู่บ้าง โดยไม่ต้องเสียเวลามาถกเถียงกันด้วยการยกเหตุผลมาประกอบหรือยืนยันความเห็นของตนเอง แต่เท่าที่นำเสนอมาก็เป็นเพียงแนวความคิดของนักชีวสังคมวิทยาบางคนเท่านั้น คนอื่น ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับที่เสนอมานี้ก็มี แต่ใครจะถูกจะผิดอย่างไร เรื่องนี้ เป็นข้อเท็จจริงที่ประจักษ์ชัดอยู่แล้ว สามารถไปศึกษาสังเกตดูได้

กล่าวโดยสรุป ชีวิตวิทยาเป็นพื้นฐานที่สำคัญของจริยศาสตร์ เช่น พ่อแม่รักและเลี้ยงดูลูก พี่น้องรักและช่วยเหลือกัน สิ่งนี้มีอยู่ตามธรรมชาติทั้งในมนุษย์และสัตว์อื่น ๆ แต่พฤติกรรมนี้มี นักชีวสังคมวิทยาบางคนเห็นว่า เป็นพื้นฐานของอธินิยมโดยแท้ ทั้งนี้ก็เพราะว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์รักตัวเอง พยายามต่อสู้ดิ้นรน และพยายามปรับตัวเองทุกวิถีทางเพื่อให้ตนเองและพวกพ้องเผ่าพันธุ์ดำรงอยู่ได้ แม้สิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ก็เช่นกัน และในความพยายามที่จะดำรงตนหรือเผ่าพันธุ์ตนให้คงอยู่ตลอดไปนี้ ก็ย่อมมีการทำลายสิ่งมีชีวิตอื่นไปด้วย จุดนี้เองที่เรียกว่า ชีวิตวิทยาเป็นพื้นฐานของอธินิยม ซึ่งคาร์วิน อธิบายว่า แม้ว่ามนุษย์จะมีพื้นฐานเห็นแก่ตัวมาแต่กำเนิด แต่ด้วยกระบวนการของวิวัฒนาการแห่งเผ่าพันธุ์มนุษย์ ทำให้มนุษย์นอกจากจะเห็นแก่ตัวแล้ว ยังเห็นแก่พวกพ้องด้วย แต่ก็ยังถือว่า แนวความคิดของคาร์วินเป็นอธินิยมอยู่บ้าง ดังกล่าวมาแล้ว

ผู้วิจัย ได้นำเสนอทฤษฎีทางจริยศาสตร์แบบอธินิยมในปรัชญาตะวันตก มาพอสมควรแล้ว ในตอนต่อไปจะได้กล่าวถึงพุทธจริยศาสตร์เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตอบปัญหา ก่อนที่จะตอบปัญหาที่ว่า พุทธจริยศาสตร์เดรวาทเป็นอธินิยมหรือไม่ ?